

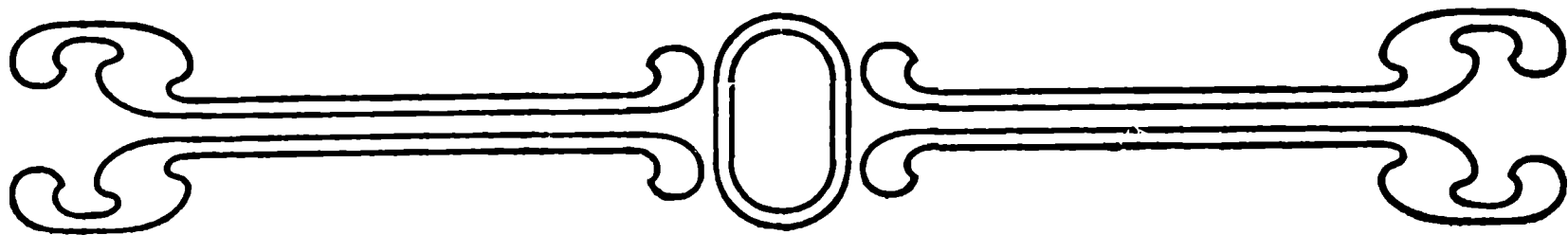
MUISTELMIA

Kymmenvuotisesta
Raivaustyöstäni

MARTIN HENDRICKSON

Raivaajan Kirjapaino, Fitchburg, Mass. 1909.

Kääntymykseni ja tulikaste

Se tapahtui marraskuussa v. 1896 muutamana sunnuntai-iltana aivan sattumalta. Kävelin erään tuttavani kanssa. Aika kävi pitkäksi ja aprikoimme parhaillaan, minne menisimme tappamaan aikaa, sillä Boston on tekopyhä kaupunki. Sattumalta pisti silloin silmäämme ilmoitus, joka oli erään musiikkihaalin seinällä. Pääsy oli vapaa.

Menimme sisälle. Siellä oli puhuja parhaillaan tekemässä selkoa aineesta: rikkaus ja köyhyys ja niiden seuraukset. Puhuja käsitteli ainettaan sisäl-
törikkaasti ja sujuvasti, joka viime mainittu ominaisuus on amerikalaisilla puhujilla yleinen. Tämä puhuja oli kuitenkin mielestäni merkillisempi muuta. Hän käytti puheessaan sanoja: "me sosialistit teemme niin ja niin, siinä ja siinä. Sekös sai minun sappenä kiehumaan, sillä minä olin siihen aikaan rehellinen raittiusmies ja kunnon kansalainen, jonka tuli välttää pahaa. Sosialismia olin kuullut sanottavan pahaksi aatteeksi ja sen vuoksi pidin

sitä pahana ollenkaan yrittämättä ottaa siitä selkoa. Aina kun puhuja mainitsi sanan sosialismi värisi ruumiini kauhusta. Olisin lähtenyt jo kesken pois, mutta häpesin lähteä. Oli siis kuunneltava loppuun saakka ja rutto alkoi tarttua. Puheen sisältö alkoi menemään minuun kuin terva haapaseen puuhun. Sosialismin siemen oli heitetty, se alkoi itämään ja kasvamaan vesaksi, jota ei ollut niinkään helppo pois juurittaa.

Sitten kului lähes kolme vuotta, ennen kuin tulin kiirastuleen. Olin silloin henkivakuutusasiamiehenä. Ollessani näillä asioilla Lanesvillessä, Mass., kuulin ihmisten puhuvan, että Suomesta oli tullut mies, joka oli oppinut ja viisas, mutta hullu. Kuultuani tämäntapaisen omituisen arvostelun, heräsi minussa halu tavata tämä mies, joka oli oppinut ja viisas, mutta kuitenkin hullu. Kysyin osoitetta ja sainkin. Menin tapaamaan tuota ihmemiestä. Hänen asuntonsa oli yläkerrassa. Astuin ovesta sisään ja vastaan tuli mies, joka oli yhtä paksu kuin pitkäkin. Oli ihmettelemistä huoneen kalustossakin. Yksi leposohva, tuolien asemesta laatikoita ja isoin laatikko oli saanut kunnian täyttää pöydän virkaa. Siinä koko "kalusto".

Tuo ihmemies oli puhelijas. Tulimme pian jutun alkuun. Keskustelimme Amerikan oloista. Hän ei sanonut pitävänsä amerikalaisista oloista ollenkaan. Kaikki oli humbuugia ja pelkkää keinotekoa. Minä koetin häntä lohduttaa, jotta kyllähän täällä on hyvä olla, kun ensin tottuu. Alussa aina

tuntuu vaikealta olo, varsinkin herrasmiehestä. Tämä oli ensimmäinen kohtauksemme.

Jonkun ajan kuluttua menin Rockportin, Mass. suomalaisen kirkon alakertaan, jossa tuo "ihmemies" piti luennoita. Kuulijakunta ei ollut suuren suuri. Olipahan yhdeksän henkilöä. Mutta puhuja lohduttelihe sillä, että olihan itse jumalakin saanut opettaa kolme vuotta eikä ollut saanut useampaa kuin kaksitoista oppilasta ja niistäkin vielä oli yksi pettäjä.

Puhuja esitti sosialismia tieteenä. Kun minä kuulin hänen puhuvan innostuneena, heräsi minusakin tuo kolme vuotta sitten kylvetty siemen. Taistelin itseni kanssa taistelun, joka on jokaisen sosialistiksi tullakseen taisteltava. Olin näet ennen yrittänyt puhua sosialismista, mutta tullut keskeytetyksi. Sitten olin pelännyt, kun ymmärtämättömiltä ihmisiltä ei saa muuta kuin pilkkaa osakseen. En ollut uskaltanut sanoa suutani puhtaaksi, vaikka näinkin, että ihmiset söivät pelolla ja vapistuksella armoleipää maan päällä saadakseen sielulleensa sijartaivaassa. Pimeys oli mielestäni niin suuri, että olin pitänyt itseäni liijan heikkona sitä vastaan taistelemaan. Nyt taistelin siis taistelua, uskallanko tunnustautua sosialistiksi vai enkö uskalla. Puhujan sanat ja innostus valoivat rohkeutta rintaani. Eihän hänkään pelännyt, vaikka Rockportin suomalaiset olivat pappi Airaksisen johdolla hänet äänestäneet pois kaupungista.

Kun puhuja, tuo ihmemies, A. F. Tanner, sillä hän se oli, oli puheensa lopettanut, astuin minä puhujalavalle ja tunnustin kuulijakunnalle hyväksyväni Tannerin puheen ja sosialismin. Mutta sitäköäs läsnäolijat ihmettelemään ja lyömään kahta kämmentä, että "onkos se Marttikin sosialismi."

Teko oli tehty. Pelko, porvarilliseen maailmaan kytkevä kahle, murrettu. Perääntyminen mahdoton.

Sen jälkeen kuljin minä liikeasioilla Massachusettsin valtiossa ja satuin usein joutumaan niihin paikkoihin, joissa A. F. Tanner piti luentoita. Näin ollen sain tilaisuuden kuulla hänen luennoitaan useammista eri aineista. Olinhan minä tätä ennenkin luentoita kuullut, sillä olin Bostonissa kuullut useampiin eri seuroihin. Varsinaisia suomalaisia luentoita kuulin ensi kerran Tannerilta ja tunnustan hänet oppi-isäksi.

Marraskuun 25 p. 1899 oli Brooklynissä, N. Y., kokous, jonka olivat kutsuneet New Yorkin suomalaiset. Sinne oli valittu edustajia Massachusettsinkin. He olivat A. F. Tanner, J. V. Lähde, nykyinen Uuden Kotimaan toimittaja ja minä. Tämä kokous oli se, jossa laskettiin peruskivi julkiselle sosialistiselle toiminnalle Amerikan suomalaisten kesken. Tässä kokouksessa ilmeni eräs seikka, jonka minä pidän merkitsevänä. Kaikki kokouksessa olijat, Siirtolaisen toimittajia lukuunottamatta (ilmestyi silloin Brooklynissa) olivat sitä mieltä, että olot eivät ole sellaisia, kuin niiden olla pitäisi. Jalkanen, joka silloin oli Siirtolaisen toimittajana,

vain sanoi, että olot ovat työmiehillä Amerikassa sellaiset, ettei parempia tarvitse. Sama herra Suomeen mentyään antautui taantumusmielisen lehden toimittajaksi. Vaikka nyt kaikki muut olivat sitä mieltä, että korjaus olisi tarpeen ja sosialismi välttämätön sekä sen ajamiseen sanomalehti tarpeen sekä että työväen itsensä täytyy se omistaa, mutta kun tuli kysymykseen vain niin pieni uhraus kuin merkitä 2 dollarin osake lehteen, joka aijottiin perustaa, niin ei ollut yhtään, joka olisi antanut nimeään listalle. Vaikka ensimmäinen uhraus vasta oli ensimmäisen lehden hyväksi kyseessä, niin ei ollut yhtään sielua Sodomassa. Kun Tanner sai nähdä tuloksen, niin lupasi hän yksityisenä alkaa lehden. Tannerin lupauduttua tähän lupasin minä hankkia lehdelle 500 tilaajaa. Nyt olin taas tehnyt päätöksen, josta oli mahdoton peräytyä, vaikka henki olisi mennyt.

Tammikuun 15 p. tienoissa 1900 ilmestyi ensimmäinen numero Amerikan Suomalaista Työmiestä. Toimittajina olivat A. F. Tanner ja J. V. Lähde. Toimitusvoimiinsa nähden oli lehti all right, mutta latojien laita oli sitä pahempi. Ei ollut ketään, joka olisi ollut perehtynyt latomiseen tai painamiseen. Mutta pantiin lehti sittenkin pystyyn yhteisin voimin. Lehteä latoivat toverit Anton Auer, Fiina Nykänen, A. Vilander, Pekka Hartikainen, vaimoni ynnä usea muu, joiden nimeä en muista.

A. S. Työmies oli toimitettu kansainväliseen sosialidemokratian henkeen sikäli kuin me sitä käsi-

timme, ja kuuluihan Rockportin s. s. osasto jo sosialistipuolueeseen. Olipa suunnitteluja jakaa maa kolmeen agitatsioonipiiriin kuten nyt on tapahtunut. Luokkatunne oli meillä jo selvillä silloinkin. Useat kerrat potkittiin meidät Imatrasta, kun yritimme sinne saada sosialismille jalansijaa.

Täkäläiset suomalaiset porvarilehdet koettivat tehdä voitavansa meitä vastaan toittamalla, että koko liike on vain Tannerin humpuukia, jota se kuitenkaan ei ollut. Amerikan Suomalainen Työmies muodostui osakeyhtiöksi, jommoisia nykyiset lehtemmekin ovat. Kuitenkin sai Tanner syytöksen Amerikan Uutisilta, että sosialismi on vain Tannerin pisnestä. Tämä syytös silloin kuten aina johtui siitä, että porvarit ovat ottaneet aatteen ajamisen liikekannalta. Heidän oli mahdoton muuksi käsitellä sosialismiakaan. Tämä heidän tyhmyytensä olkoon heille annettu anteeksi. Sitäpaitsi he pelkäsivät sosialistisesta liikkeestä koituvan itselleen vaarallisen kilpailijan, joka pienentäisi heidän tulojaan. Heidän etunsa oli siis uhattu ja se pakotti heidät meitä vastustamaan ja vastustamaan sosialismia. Menivätpä solvaukset niin pitkälle, että johtokunnan täytyi antaa julistus, jossa Tanner syytöksistä puhdistettiin.

Ensimmäinen kiertomatkani

Tammikuun 20 päivän tienoilla vuonna 1900 lähdin New Yorkista Michiganin valtiota kohti.

Ensimmäinen pysäyspaikkani oli Ishpeming. Vaan sepä ei ollutkaan helppo. Siellä olivat vastustajat olleet varuillaan, valmistautuneet minua mahdollisimman huonosti vastaan ottamaan. Ensimmäisessä suomalaisessa asunnossa mihin menin käymään, kysyttiin, esitettyäni itseni, että: "Sekö Hendrickson, joka hommaa sanomalehteä New Yorkissa?" Ehdin ainoastaan sanomaan olevani sen lehden asiamies, kun jo oli talon väki siunailen niskassani, potkimassa minua ulos. Paholaiseksi sanoivat ja heittivät vielä kuumaa tuhkaa perääni, etten muka kykenisi noitumaan.

Kun useammassa paikassa oli uusiutunut sama näytös, niin rupesin ajattelemaan, että tästä taitaakin kehittyä tiukanlainen ottelu.

Aloin hommata puhumatilaisuutta. Kyselin, voisiko saada huoneen jostain. Suomalaisilla oli kyllä "haali", vaan sitä ei annettu. Kuulin että kaupungin pormestari omistaa haalin ja että hän on union mies. Silloin käännyin hänen puoleensa. Keskustellessani hänen kanssaan, sain ilmi, että hän sydämmestään inhoaa sikäläisiä suomalaisia. Kysyin mistä se johtuu, ja sain kuulla, että sillä paikkakunnalla oli joku vuosi sitten ollut työlakko ja, että sikäläiset suomalaiset johtomiehet olivat houkutelleet suomalaisia lakkopettureiksi ja vihaamaan toiskielisiä. Sillä kaikella olivat he tarkoittaneet saada komppaniat suosiollisemmiksi suomalaisia kuin muita kansallisuuksia kohtaan. Siis kansallisaatteensa toteuttamista. Kun pormestari sitten sai

kuulla, etten minä kuulu senkaltaisiin suomalaisiin, niin hän lupasi haalinsa käytettäväkseni.

Oli sunnuntai-ilta, kun se ensimmäinen kokous oli. Suuri haali oli ihan täynnä yleisöä. Enemmänkin olisi tullut, jos olisi huoneessa ollut sijaa.

Minä avasin kokouksen, esittäen valittavaksi puheenjohtajan sen varalle, että tulisi jotain keskustelua puheeni johdosta. Sen viran sain minä itse, sen vuoksi, että kukaan ei halunnut tulla siksi hirveäksi sosialistiksi. He näet käsittivät puheenjohtajaksi siinä tilaisuudessa rupeamisen samaksi kuin jos antaisi sormensa pirulle, ja pirusta he taas tiesivät, että se kerran yhden sormen saatuaan, viepi koko käden.

Sitten pidin minä noin puolitoista tuntia kestävästä puheen sosialismiaatteesta, ja se herätti uteliaisuutta kuulijoissani. Puheeni lopetettua avasin kokouksen, kysyen, onko sellaisia jotka haluaisivat jotain sanoa, myötä tai vastaan.

Eräs ehdotti J. Kamista (nykyistä Veljeys-Raittiusseuran kirjuria) puhumaan yleisön puolesta, ja häntä kannatettiin. Kaminen sanoi ottavansa kiittollisuudella ehdotuksen vastaan.

Noustuaan puhujalavalle, tunnusti hän ensimmäiseksi ei tietävänsä sosialismista eli työväenaatteesta mitään, mutta sen sanoi tietävänsä, että A. F. Tanner ja Martti Hendrickson ovat jumalankieltäjiä ja anti-kristuksia ja sarvipäisiä perkeleitä. Ja hänen suustaan rupesi vaahto pursuamaan niinkuin viha-

sen sian suusta pursuaa. Vatvoi samoja sanoja edestakasin. Muun muassa sanoi, että miten työmiehet tulisivat juttuun, ellei herroja olisi, sillä nehän ne on, jotka työmiehiä elättää. Siinähan onkin vatvomista sellaiselle järkikankulle kuin Kaminen on.

Hänen lopetettua tuon loistavan typeryyksien purkauksensa, hurrasi yleisö niin, että huone oli haleta. Sen se teki varsinkin sen johdosta, että Kamisen puhe loppupäätelmässään oli huomautus siitä, että suomalaisten, jos mielivät säilyttää hyvän maineensa, täytyy vaikka millä keinoin päästä eroon sellaisista kelvottomista kansalaisista kuin minä ja Tanner.

Tuon mielenosotuksen tauottua, esitin minä uusia puhujia. Vaan mitäs ollakaan, joukosta huu-
taa A. Pantti, että jos ei ole parempia puhujia, niin täällä tehdään pian vaikka — — —

Minä siis sain nähdä, että nyt on "piru mer-rassa". — Oikealle puolelleni oli asettunut piiriin noin 14 miestä, jotka olivat varta vasten tulleet häiritsemään kokoustani. — Ollen puheenjohtaja, pakotin minä Pantin vaikenemaan, juhlallisella äänellä vedoten lakiin, joka turvaa tämän kokouksen ja huomauttaen että hän, jollei tottele, saapi vastata lain edessä kokouksen häiritsemisestä. Heidän tarkoituksenaan oli saada yleisö raivoon ja sitten siinä mellakassa tehdä minulle vaikka mitä ja saada sanomalehdille tilaisuus kertoa hirveästä, verisestä sosialistien kokouksesta ja sen kautta tehdä sosialis-miaatteen leviämisen mahdotomaksi. He (kaikki

Ishpemingin suomalaiset porvari-prominentit) olivat jo etukäteen päättäneet, että Hendricksonin matka on keskeytettävä Ishpemingissä. Minun onnistui saada tukkoon Pantin suu, mutta ainoastaan lujalla tarmolla.

Ensimmäinen puhuja sen jälkeen oli ukko Sorsen. Hän myös sanoi tietävänsä sosialismista vähä, mutta sen minkä siitä tietää, perustuvan historiaan. Vanhus jutteli kuin mies, kertoen Ferdinand Lassallen taisteluista Saksassa. Puheensa lopetti hän sanomalla: "Jeesus oli ensimmäinen sosialisti, ja te, jos vastustatte sosialismia, vastustatte silloin myös Jeesusta."

Silloin yleisö taas huusi ja kiljui, mutta nyt että he kaikki ovat sosialisteja. J. Kaminenkin nousi, kääntyi yleisöön ja sanoi, että hänkin ottaa sanansa takaisin ja on myös sosialisti.

Nyt oli Martin nahka säästetty. Nousin lavalle ja annoin oikein kahta puolta korville moista yleisöä joka niin lyhyen ajan sisällä on niin monta mieltä. Sanoin heidän näyttäneen oikein perikuvan siitä minkälaista on tietämätön yleisö.

Kokouksen loppuosa muodostui henkeväksi ja päättyi rauhallisesti.

Mutta haalilta lähdettyään menivät prominentit suoraan pappi Tolosen luo, joka ei ollut kokouksessa saapuvilla. Ja siellä heille oli tullut kumma eteen, kun Tolonen oli saanut kuulla, että se Hendrickson sai voiton.

Siellä he sitten keksivät uuden juonen. He painattivat lentolehden, jonka sisältö oli seuraavanlainen: "Erehdyksen välttämiseksi ilmoitamme yleisölle, että olemme aina hyväksyneet sen sosialismin, jonka pohjalle Yhdysvaltain perustuslakikin on laskettu, mutta että anarkismia, jota Tanner ja Hendrickson edustavat, emme hyväksy."

Tätä lentolehdistä levittivät he sitten jokaiseen taloon.

Ilmoitin toisen kokouksen seuraavan lauantain illaksi, ilmoittaen samalla sen työväenyhdistyksen perustavaksi kokoukseksi.

Pidin taasen puheen, alustaen sillä kysymyksen sosialistiseuran perustamisesta.

Ensimmäisen puheenvuoron otti sitten eräs Eenokki Pohja. Hän vastusti esittämäni seuran perustamista sillä syyllä, että minä ja Tanner olimme hänen mielestään liijan huonoja hommaamaan mitään sosialismin eteen.

Hänen lopetettua puheensa nousi eräs räätäli Toivonen ja esitti, että koska Eenokki ei vastustanut, vaan ainoastaan näitä miehiä (Tanneria ja Hendricksonia), niin pannaan hän puheenjohtajaksi; — tämä Eenokki, joka on ollut niin vanhurskas, että kerran Vaasassa on ruvennut puukolla rinnan kautta pyhäähänkeä sisään asettamaan. Tämän tuolta räätälitä kuultuaan, pötki pyhä Eenokki tiehensä. — Ja me perustimme sosialistiseuran parillakymmenellä jäsenellä.

Lukia mahdollisesti ajattelee, että miksi ukko Sorsen ei ole sen koommin ollut sosialistien joukossa, vaikka puolusti sosialismia? Syy siihen on ollut siinä, että hän siltikään ei ole ollutkaan sosialisti. Hän, samoin kuin moni muukin siihen aikaan, vaikka pitikin sosialismin kauniina aatteena, käsitti sen kuitenkin vaan hetken huumaukseksi, joka pian menee ohi. Hän ei siis uskonut tämän aattemme toteutuvaisuuteen vähän vähää. Ja hän puolustikin tätä pääasiassa vain siitä syystä, että hän oli joutunut pahoihin väleihin synodalaisten kanssa, ja halusi heitä hieman kiusata.

Negaunee oli paikka, jossa sai puhua vapaasti, ja oikein "Kansankodissa". Ja saipa siellä myös vieraanvaraisuuttakin osakseen. V. Nikander, apteekari, siellä on yksi niitä kansalaisia, joita minä muistan ihmisinä.

Kuparisaari

Calumet, joka meidän suomalaisten keskuudessa oli tullut niin kuuluisaksi, herätti minussa uteliaisuutta, ja siksi vartoin minä sen lähestymistä kuin joulua.

Kello yhdentoista aikaan pysähtyy juna ja junapalvelija huutaa: "Calumet", ja minä, vielä varmuudeksi kysyttyäni jarrumieheltä josko tämä nyt ainakin varmaan on se oikea Calumet, ja saatuani

vakuuttavan vastauksen, astuin vaunusta asemasil-
lalle sykkivin sydämmin.

Mutta yhden seikan suhteen huomasin heti pa-
hasti pettyneeni ja jouduin hämilleni. Olin näet
kuvitellut Calumetia suurkaupungiksi, mutta sen
asemalaitos ainakin oli samanlainen kuin joku pie-
ni pysäkki lännen aavikolla.

Käännyin saapuvilla olevan poliisimiehen puo-
leen kysyen, missä päin parhain osa kaupunkia on,
ja hän selitti, että sitä katuja mennen joka asemalta
lähtee, viides poikkikatu on valtakatu. No, käy-
däänpä sitten valtakadulle. Mutta mitä ihmettä!
Yhä suurempi pettymys! Tölki siellä, toinen täällä,
ja nekin melkein kokonaan lumen peittäminä! Lii-
kehuoneisiin oli kadulta sivukäytävän poikki lapioi-
tu lumileikkauksia. Ajattelin, että kai täällä jos-
sain tapaa oikein lumitunnelejakin. Varsin sellai-
sia en kuitenkaan tavannut.

Aikani huinailtuani, löysin vihdoin sen suoma-
laisen majatalon pitäjän mrs K. Haapakosken. Hä-
neltä sain asunnon.

Seuraavana päivänä aloin sitten hommata pu-
humatilaisuutta. Jo ennalta tiesin, että Calumetis-
sa on työväenyhdistys, nimeltään Suomiseura. Kaik-
kein luonnollisimmalta tuntui etsiä ensimmäiseksi sen
johtomiehet käsiinsä ja koettaa, josko he ovat tai-
puvaisia hommaamaan jotain sosialismin eduksi.

Löysin esimiehen ja useita muitakin Suomi-Seu-
ran johtohenkilöitä. Ja he lupasivat kuin lupasi-

vatkin hommata minulle lauantai-illaksi puhumatilaisuuden, ja täyttivät myös lupauksensa.

Puhuin sitten useita kertoja Calumetissa. Mitään suurempaa taistelua ei tullut. Calumetin porvarit tiesivät sen, että puolittaisen myöntelemisen avulla voipi parhaiten vastustaa. Oltuani kuukauden päivät Calumetissa, olin muun muassa saanut pari sataa tilausta "Työmiehelle", itse Calumetista ja sen ympäriltä. Calumetin sosialistisesta kehityksestä tulen mainitsemaan tuonnempana.

Ensimmäinen hyökkäys pyhää "Jerikoa" vastaan

Oltuani yhden vuorokauden Hancockissa, sain vastaanottaa tiedonannon, että minun on lähdettävä Hancockista, saamatta puhua ollenkaan. Näin oli päättännyt Suomiopiston herrasroikka.

Moinen uutinen herätti minussa luonnollisesti ainoastaan taisteluhalua. Rupesin miettimään, millä keinoin saisin tilaisuuden puhumiseen. Räättäli M. Rauhalan "sapassa" sain sitten kuulla, että täälläkin kaupungin pormestari Scott omistaa yhden luentosalin. Mitäs siis muuta kuin kääntyä hänen puoleen. Olinhan jo tottunut saamaan kaupungin päälliköltä kokoushuoneen.

Menin pormestarin luo ja esittelin hänelle itseni sekä aatteeni. Ja hän amerikalaisen liikemiehen kohteliaisuudella kyseli matkani onnistumisesta. Kerroin kaikista niistä vastoinkäymisistä, joita olin

saanut kokea. Siinä sai hän kuulla kaikista niistä metkuista, joita suomalaiset prominentit olivat käyttäneet sananvapauden ehkäisemiseksi, miten he ovat kieltäneet minulta huoneet ja miten kaikilla muilla mahdollisilla tavoilla sortaneet vapauttani. Niistä kaikista kuultuaan, sanoi pormestari, että hän haluaisi nähdä sen, joka uskaltaa kieltää minut puhumasta täällä hänen kauppalassaan. Sen johdosta ehätin minä sanomaan: "Kiitos! Se, saanko täällä puhua, riippuu tykkänään siitä, josko te annatte huoneenne käytettäväkseni." "Miten niin?" hän kysyi, ja minä selitin minkälaisiin toimenpiteisiin Suomiopiston pomot ovat minua vastaan ryhtyneet ja että jos hänkin vielä kieltää huoneensa, niin siinä tapauksessa koko kaupungissa valitsee samallinen sensuuri kuin mitä he harjoittavat

Pormestari huomasi joutuneensa kierrokseen. Äsköisten sanojensa tähden ei hän viitsinyt kieltää huonettaan, vaan luovutti sen käytettäväkseni.

Ensimmäinen puhumatilaisuuteni oli sitten eräänä sunnuntaina maaliskuussa. Suuri ei ollut osanotto, ainoastaan noin sadan vaiheille uteliaisuudesta saapui kuulemaan. Mutta se oli "arvokasta" sakkia, sillä sen enemmistö oli paikkakunnan huomattuimpia suomalaisia prominentteja. Minä puhuin sosialismin syntymisen syistä ja siitä, mitä sosialismi ajaa takaa. Lopuksi annoin luvan kysymyksien tekoon, joita sitten tekivätkin Suomiopiston maisterit, Armiset ja Ahlmanit. Heidän kysymyksiinsä vastattuani, ei enää uusia kysymyksiä esitetty.

Käytin silloin tilaisuutta kysymyksen tekoon minä puolestani. Kysymykseni oli: "Onko joukossa sellaisia, jotka haluaisivat perustaa sosialistiyhdistyksen paikkakunnalle?" Niitä olikin kokonaisia kolmekymmentä. Valittiin komitea asiaa eteenpäin viemään, johon tulivat M. Rauhala, A. Pesola, Hagert ja J. Ahlman, joka silloin toimitti "Amerikan Suometarta", ja joitain muita, joiden nimiä en muista.

Niin siis syntyi se "Jousi"-seura, joka on tunnettu suurimpana sosialismin vastustajana, paitsi nyt parina viime vuotena, sen antaannuttua. Jotkut, sen vielä ollessa vanhoillaan, syyttivät minua siitä, että sellaisen idiotin synnytin. Syy luonnollisesti ei kuitenkaan ollut minussa, vaan niissä hancockilaisissa, jotka sen huostaansa ottivat. Nyt kun se on päässyt kummien huostasta, on se koettanut esiintyä kuten muutkin sosialistiosastot. Sen entiset holhoojat, kummit, Ahlman ym., ovat kuitenkin vielä samoja kuin ennenkin. He eivät ole kehittyneet entisen holhottinsa mukana.

Sanottakoon muuten vielä, että se vierailuni Hancockissa, josta seurauksena "Jousi"-seura on, oli sosialistien taholta ensimmäinen varsinainen hyökkäys itse pyhää Synodaa vastaan.

Kävin Hancockista päin muuallakin, siinä ympäristön pikkupaikoissa, myymässä "Amerikan Suomalaista Työmiestä".

Vihdoin lähdettyäni sillä kerralla myötyriksi Kuparisaarelta, suuntasin matkani Waukeganiin,

III. Siellä sain huoneen puhumista varten helposti, vaan en suomalaisilta. Puhuin ja perustin yhdistyksen. Sain kuitenkin sielläkin vastustustakin entiseltä Synodan papilta Kamppi-Koskelta, joka liijan suuren sukupuolirakkautensa vuoksi oli potkittu pois jo kahdesta eri kirkkokunnasta, nimittäin laestadiolaisesta ja synodalaisesta. Synodalaisessa Betlehem-seurakunnassa ei silloin kun Kamppi-Koski tuli sen paimenen virasta pois potkituksi, ollut muuta kuin kolme naista, joiden kanssa ei Kamppi-Koski ollut langennut "syntiin", tai oikeammin he hänen kanssaan. — Tuo hunsvotti tuli minun puhe-tilaisuuteeni suojelemaan pyhää uskontoa, vaan hänen suunsa meni tukkoon, tehtyäni yhden pistävän kysymyksen hänelle. Ja me saimme rauhan hänestä.

Seuraava pysäyspaikkani oli Chicago. Siellä sain asunnon toveri suutari Pihlajan luona, joka oli minulle sitäkin tervetulleempaa kun nyt sain muuttaa vaatteita ja käydä kylpemässä, joka kahdentoista viikon liassa paastoamisen jälkeen tuntui kerrassaan mukavalle. Siihen aikaan oli agitaattorille ylellisyyttä paidan vaihto. — Mainittakoon, että toveri Pihlaja piti jo silloin puheita katujen kulmissa. Hän oli ollut myös Pietarissa.

Chicagossa sain puhua yhden kerran, toverien hommaamassa kokouksessa, mutta ei täälläkään vielä kukaan antanut sentin kannatusta matkalleni, paitsi sitä, ettei minulta täällä kulunut mitään ruokaan eikä asuntoon. —

Kuuluisaksi tullessa Synodan pesäpaikassa Fairportissa yritin raittiusseuran huonetta käytettäväkseni. Menin pyrkimään sen kokoukseen; esittelin itseni ja asiani ovenvartijalle, pyytäen päästä sisälle. Tämä, mulkoillen pahasti minuun, ilmoitti ei voivansa laskea minua sisään. Lupautui kuitenkin esittämään asiani kokoukselle ja sanoi, että oventakana on minulla oikeus odottaa siksi kunnes kokous on ehtinyt tehdä asian suhteen päätöksensä ja lähettää siitä tiedon. Jäin odottelemaan. Mutta pari tuntia sain odottaa ja vastaus, jonka sitten vihdoinkin sain, oli kieltävä. Veljeysseuran pääpesästä oli tullut määräys, että raittiusseuran huone on pidettävä lukossa Hendricksonille, ja itse isä Jasberg oli varoittanut saapumasta minua kuulemaan, jos niinkuin kuitenkin jossain pitäisin puheen. — Muuta kokoushuonetta ei myös ollut saatavissa, ja niin jäin minä saamatta tilaisuutta puhumiseen tällä paikkakunnalla. Sama paikka on vieläkin valloittamatta sosialismille. —

Tulin Harboriin. Siellä kyllä olisi ollut saatavissa huone, vaan minulla ei ollut enää rahaa sen vuokraamiseen, ja niin ollen en saanut puhua sieläkään. Kun en saanut yhtään lehtitilaustakaan, niin lahjoitin niitä muutamia.

Poikkesin sitten vielä Conneautissa, vaan samasta syystä kuin edellisessä paikassa, en täälläkään saanut tilaisuutta puhumiseen. — Kun rahani olivat loppuneet, niin olin siis kykenemätön enää tappelemaan.

Ensimmäinen kiertomatkanani oli siis suoritettu. Kylvö kylvetty, siemen maahan heitetty. Mutta rikkaruohot tahtoivat pienet aatteen taimet vielä tukahuttaa. Sillä tietämättömyys oli silloin vielä suuri suomalaisten keskuudessa. Juoppous ja raakuus olivat korkeimpina maallisina ihanteina. Kansalaisten keskuudessa tapahtuneet murhat olivat tavallisia siihen aikaan. Vanhoilliset syyttävät sosialisteja raakuudesta, vaan en minä ole kuullut niiden vielä tehneen yhtään murhaa tämän yhdeksän vuoden ajalla. Murhat kansalaistemme keskuudessa ovat yleensä nykyään moninverroin harvinaisempia kuin mainitun ajan alussa ja ennen sitä, johtuen tämä siitä, että sosialismi on valloittanut niin paljon alaa. Sillä missä tämä aate saa jalansijaa, sieltä väistyy ei ainoastaan taikausko, vaan myös raa'at puheet ja raa'at teot, yleensä kaikki törkeät harrastukset, uskonnon harrastuksista aina puukkojunkkarin harrastuksiin saakka.

Uusia kohtaloita

“Amerikan Suomalainen Työmies” oli päässyt jo niin pitkälle, että oli minun edellä kerrotulla matkalla ollessani voinut hankkia itselleen painokoneen, joten sillä palatessani retkeltäni, oli oma, joskin pieni kirjapaino. Kannatus kuitenkin oli vielä hyvin pieni. Tilauksia olimme ehtineet saada vasta ainoastaan 500—600, ja nekin olivat enimmäk-

seen ainoastaan kolmelle tai kuudelle kuukaudelle. Mutta eteenpäin sitä sittenkin taisteltiin, ja meitä tuki tieto siitä, että sosialismi on syntynyt taloudellisista syistä.

Kesällä, heinäkuussa, lähti A. F. Tanner myös kiertomatkalle — ja jäi sille reisulle. Minneapolissa Minnesotassa oli hän saanut päähänsä, että hänelle itselleen on edullisempaa heittää agiteerasuhomma sosialismin eteen ja ruveta lukemaan itseään lääkäriksi. Minä myös olin pakotettu lähtemään työnetsintään.

Amerikan Suomalainen Työmies tuli Tannerin eroamisen vuoksi lakkautumaan. Aijoimme kyllä sen julkaisemista koettaa jatkaa, ja pyysimme sitä toimittamaan Matti Kurikkaa, joka oli ilmoittanut Australiasta tulevansa Amerikkaan. Mutta häntä emme saaneet. Hänellä oli jo omia aikeitaan sittemmin niin räikeästi vaikuttavan "Aika"-lehden sekä myös sen siirtolahommansa alkamisesta. Silloin päätimme lakkauttaa A. S. Työmiehen kokonaan. Sen saatoimme tehdä paremmalla omallatunnolla tietomme perusteella siitä, että toinen sosialistinen lehti, vasta mainittu "Aika", tulee lähtemään sosialismin hyvää sanomaa levittämään Amerikan suomalaisten keskuuteen. Työmiehen tilaukset sekä kirjasimet lahjoitimme tuolle "uudelle, jonka tuleman piti". Painokoneen, joka oli otettu kuukausimaksulla, annoimme takasin kauppiaille.

Mainitsin jo omasta lähdöstäni työnetsintään. Menin perheineni karpalomaille South Coveriin,

Mass. Siellä tekivät karpalonpoimijat työlakon ja minä satuin joutumaan sen johtajaksi, josta toimesta minut vangittiin ja tuomittiin kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen. En lähde paljo kertomaan siitä, mutta en saata olla mainitsematta ainakaan siitä raa'asta kohtelusta jota vaimoni Saima sai osakseen viranomaisilta siinä tilaisuudessa kun minut otettiin kiinni. Poliisit näet uhottelivat ampua hänet, ojentaen kolme revolveria hänen rintaansa kohti, ja ainoastaan siitä syystä, että hän uskalsi kysyä syytä minun vangitsemiseeni. Tuosta heidän raa'asta uhottelustaan oli seurauksena, että vaimoni sai maata viisi viikkoa vuoteen omana. Vähemmästäkin sitä nainen monesti niin pahasti säikähtää, varsinkin jos on siunatussa tilassa, kuten minun vaimoni oli silloin. Hyvän lääkärin hoidolla hän kuitenkin siitä taudistaan tointui. Viranomaiset olisivat vieneet hänet kauntin köyhäin sairaalaan, josta harva sairas on elävänä palannut, vaan eivät voineet, koska minä olin maan kansalainen.

Mainitsin että minut tuomittiin kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen. Minä en tyytynyt siihen, vaan vetosin asiani isompaan oikeuteen. Sain itseäni puolustamaan lakimies Hilmanin, ja häntä siinä auttamaan erään toiskielisen lakimiehen. Rahallista apua sain South Coverin suomalaiselta raittiusseuralta ynnä Brooklynista. Ja niin sitä käytiin Plymouthin kauntin oikeudessa — jossa minut vapautettiin syytöksestä, kumoten ennen saamani kuuden kuukauden vankeustuomion.

Mutta 10 viikkoa olin ehtinyt jo olla vankeudessa, ja enpä saata olla mainitsematta jotain myös niistä vankilaoiloista joita sillä ajalla sain kokea.

Se selli, jossa minua tuo mainitsemani 10 viikkoa pidettiin, oli 5 jalkaa leveä, 8 jalkaa pitkä ja 7 jalkaa korkea. Ei yhtään ikkunaa. Makuusijani oli sellainen sänkyrustinki joka oli seinään sarranoilla kiinnitetty ja joka päiväksi nostettiin ylös seinään. Istuinmukavuuksia edusti yksi pölkky, ja erästä toista mukavuuden alaa ämpäri nurkassa. Kun vielä mainitsen yhdestä pienestä puisesta laatikosta jossa sai säilyttää päivän eväät, niin on kaikista mukavuusvälineistä tullut mainitukseksi. Yksin siellä täytyi olla, ei yhtään sananvaihtoa kenenkään kanssa tuon 10 viikon ajalla. Ravinnon puolta edusti: aamusella leipä ja kahvi ilman maitoa ja soke-ria, puolisenä toisinaan huonosti keitetyt pavut, toisinaan riisipuuro, illallisena taas pelkkä kahvi ja leipä. Kaikkein kauheimpana muistan sen, kun toiset vangit selleissään saivat hermokohtauksia, jotka puhkesivat hirveinä raivonpuuskauksina. Ne toistuivat melkein säännöllisesti jokaisena yönä yhden-toista ja kahdentoista tienoilla. Silloin aina tuntui koko vankila joltain leijonain ja tiikerien luolalta. Kiroamiset, kiljunnat, voivotukset ja kalterien ja rautain helinät ja rämähtelyt yhtenä sekasotkuise-na äänen mylläkkänä ihan tärisyttivät seiniä, vaikuttaen vahvahermoisemmankin, esim. minun, mieleen siten, että sai halun yhtyä sitä jollain tavalla säestämään. Se "tarttui". Kuitenkin onnistuin mi-

nä noinakin hetkinä koko hyvin säilyttämään mielenlentyneiteni. Sainhan siitäkin vaan ajattelemisen aihetta. Vielä kamalammaksi tuo kaikki kävi ajatella siitä syystä, että ne vankiraukat, joiden hermosto ei kestänyt, vaan kiihottui moisiin tolkuttomiin mielenpurkauksiin, joutuivat aina seuraavana päivänä rankaisuksi siitä kylmään arestiin. Niissä oloissa muistui mieleen vapaus — — — Ja ystäväni, muista, että satoja tuhansia tälläkin hetkellä kituu moisissa räökkäyslaitoksissa. Mitä olet sinä tehnyt niiden poistamiseksi? Mitä olet tehnyt paremman yhteiskunnan saavuttamiseksi, jossa ei olisi tuollaisia vankiloita? — — — Marraskuun 2:nä päivänä pääsin kertomastani 10 viikon pinhuusistani “vapaina” menenemään minne hyvänsä. Rahaa oli taskussani kaksi dollaria.

Vaimoni oli muuttanut Allstoniin mrs S. Salmisen luokse. Se oli 10 tienoissa illalla kun tapasin hänet ja pienen poikani kylmässä huoneessa, jossa ei ollut minkäänlaista lämmityslaitosta. Siitä huolimatta tunsin itseni nyt onnelliseksi — — —

Mutta vaimoni oli omituinen. Hän ei ollutkaan enää niin hellä kuin ennen. Mikä siihen oli syynä? Hänen naapurinsa olivat koettaneet saada häntä uskomaan sellaista, että mies, oltuaan vankeudessa, ei voi enää olla kunnan mies. Toisena syynä oli myös puute häntä lannistanut. Mutta se kylmyys ei kestänyt monta hetkeä. Hän sai takasin entisen hilpeytensä ja hellyytensä.

Minä en saanut työtä. Siis minun oli pakko taasen lähteä jonnekin. Mutta minne? Brooklyniinkö takasin? Sinne en voinut mennä, sillä siellä oli hävitetty meidän koti, viemällä pois huonekalumme, jotka olin ottanut kuukausimaksulla, mutta joiden suhteen vankilaan joutumiseni tähden en ollut voinut suorittaa kuukautisia maksusitoumuksiani. Siis meillä ei taasen ollut kotia missään. Lähdin Fitchburgiin, toivoen täällä saavani jotain apua, edes silloin kun vaimoni joutuu lapsivuoteelle. Vaan tässäkin toiveessani petyin. Vaimoni synnytti pojan jouluaamuna. En saanut edes hoitajaa hetkeksikään hänelle. Lääkäri oli synnyttämistä auttamassa, mutta minä itse jouduin hoitamaan sairaan siihen asti kunnes hän parantui.

Syy niin kylmään, avuttomaan kantaan meihin nähden ympäristössämme oli siinä, että minä olin sosialisti ja että olin ollut vankeudessa. Yhä selvemmin sain siis huomata, että vankila oli lyönyt "Kainin merkin" minuun.

Koetin kuitenkin edelleenkin puhua aatteestani paikkakunnallani ja sainkin pian joitain oppilaita, jotka rupesivat käymään luonani. Useasti tulivat lauantaina ja menivät pois vasta maanantaiaamuna. Nuo pyhänseudut luettiin, keskusteltiin ja väiteltiin. Vaan mainitut oppilaani olivat semmoisia, jotka eivät mitään tee aatteensa levittämiseksi. Helppoa onkin olla aatteenmies, mutta toista on käytännöllinen luokkataistelu.

Olen puhunut siitä taloudellisesti avuttomasta tilasta mihin olin perheeni kera joutunut. Kuitenkin, siitä on mainittava, saimme me yhden tärkeän lahjan, jota en voi milloinkaan unhottaa. Sen antoivat Wm Väre ja Martti Mäki, ja oli se neljännestonnia kivihiiliä. Ilman sitä lahjaa olisi meillä ollut kovin kylmä jouluku.

Tämä talvi oli minulle ja perheelleni seikkailujen talvi. Tammikuun 10:n päivän tienoilla 1901, palasimme takasin Brooklynin.

Edellinen kesäkin oli hyvin huono työläisille New Yorkissa.

Brooklynissä on eräs paikka, jota kutsutaan nimellä Finntown. Se on eräs osa 43:tta katua. Sille alueelle ovat suomalaiset rakennuttaneet paljon taloja itselleen, joten sen väestö on suurimmalta osalta suomalaista. Huono aika luonnollisesti koski tätäkin aluetta. Mutta sielläpä tein kuvaavan huomion siitä, miten ihmiset eivät tahdo tunnustaa köyhyyttään. Näytän tässä esimerkkinä siitä erään kohtauksen. Silloin mainitun alueen suomalaiset hommasivat lähtöä maalle Wisconsinin valtioon. Mutta eräässä perheessä rouva sanoi, ettei hän lähte maalle, koska siellä maalla ei ole katukäytäviä. Siihen mies sanoi: "Onko sitten parempi kuolla täällä nälkään?" jonka johdosta rouva ehätti vakuuttamaan, ettei ole mitään hätää. Mutta mies huomautti, että silloin kyllä jo ollaan lähellä hätää, kun pitkän viikon mittaan ei olla saatu syödä yhtään kunnon aterialla. — Siellä oli perheitä, joilta

oli suljettu vesi sekä kaasu, syystä etteivät olleet voineet suorittaa maksuja niistä, mutta joissa kuitenkin koetettiin uskottaa sivullisille, että heidän asiansa eivät ole lainkaan hullusti. Lujasti sai nälkäruoska heilua, ennenkuin mokomain kanapäisten suomalaisten aivoihin alkoi saada mahtumaan sosialismia. Minä olin tavallisena pilkanesineenä sosialismiaatteeni tähden, vaan jopa sitten talvella vuonna 1901 alkoi sama aate kelpailla toisillekin.

Matti Kurikka ja oloni hänen Aika-lehtensä ja Sointulahommansa asiamiehenä

Se oli syystalvella vuonna 1901, kun Matti Kurikka Aikalehdessään ilmoitti, että hän lähtee kiertomatkalle ja on valmis tulemaan puhumaan niille paikkakunnille joista annetaan kutsu etukäteen.

Siihen aikaa minä jo taasen olin poissa idästä ja asuin nyt Ironwoodissa Michiganissa, jossa olin joutunut hyvin tukalaan asemaan, yhäti sen sosialismin tähden. Olin näet pitänyt siitä kaksi puhetta täällä Ironwoodissa, ja niiden vaikutuksesta joutunut porvarien vainon alaiseksi, jotka koettivat tehdä voitavansa minun kukistamiseksi. Keinoja he eivät valinneet. Siihen aikaan tapahtui se "historiallinen tapaus", että presidentti McKinley murhattiin. Mielet olivat yleensä kuohuksissa tuon tapauksen johdosta, koko Amerikan Yhdysvallat oli

yhtenä suruhymninä tuon Yhdysvaltain kansallisen jumalan kohtalon johdosta. Yleensä näyttiin käsittävän, että Yhdysvallat menettivät korvaamattoman aarteensa tuon — trusti-presidentin persoonassa.

Ja nyt Ironwoodin suomalaiset prominentit keksivät että minä olin iloinnut tuon “kamalan” tapauksen johdosta. Kauhistus! Se heidän ytimiään ihan raisteli. Mutta siitäpä he huomasivat saaneensa asian millä saattaa yleisö raivoon minua vastaan. Ja he keksivät myös keinon millä minua tuosta minun kauheasta “ilostani” rangaista. Se keino oli: tervata ja höyhentää minut ja sitten ajaa pois kaupungista. Toinen keino, jota he niinkään olivat miettineet, oli minun hirttäminen. Tämän viimeksimainitun kai kuitenkin itsekin pitivät vähä liijan räikeänä panna toteutumaan, koskapa ainoastaan ensinmainittua yrittivät panna täytäntöön. Siinä tarkoituksessa kerääntyi eräänä iltana joukko suomalaisia miehiä minun asuntoni ympärille. Vaan minä en luonnollisesti mielisuosioista antautunut heidän rääkättäväkseen ja “häväistäväkseen”, ja onnekseni osasinkin pelastaa itseni joutumasta heidän käsiinsä.

Mutta sitten minua mustasivat sanomalehdet ja yleisen kansan tuomio painoi päälläni. Työnsaanti kokonaan mahdotonta. En edes ammattityötäni saanut.

Tällaisissa oloissa olin silloin, kun Matti Kurikka antoi edellä mainitun ilmoituksensa. Hänet pitäisi saada Ironwoodiinkin, ajattelin. “Mutta

miten?” Olihan meitä neljä toverusta, nimittäin minä, Bergman, John Oskar ja Peter Marttala. Me kokoonnuimme yhdessä keskustelemaan asiasta. Pääkysymyksenämme oli, miten tai mistä saada rahaa Kurikan matkakulujen korvaamiseen ja huoneen vuokraan.

Siitä keskustelustamme oli seurauksena, että me perustimme Nuija nimisen seuran neljällä jäsenellä, ja että sitten panimme toimeen naamiohuvit. Luonnollisesti emme voineet kellekään mitään ilmoittaa nuijaseurastamme. Kovasti, englannin- sekä suomenkielisten ilmoitusten avulla sekä muutenkin puohaten naamiohuviemme onnistumiseksi, saimmekin ne niin menemään, että tulos näytti yhdeksänkymmentä dollaria puhdasta voittoa.

Tosisuomalaiset ihmettelivät saamamme kannatuksen suuruutta, ja sitten sanomalehdissä kerrottiin, että ne olivatkin Kurikan naamiotanssit.

Maaliskuun 7 päivänä saapui Matti Kurikka sitten Ironwoodiin. Me olimme vuokranneet oopperahuoneen hänen luentoaan varten. Synoodan kätyrit koettivat tehdä voitavansa puuhamme myttyyn saamiseksi. Menivätpä jo niinkin pitkälle, että koettivat saada oopperasta valot pois, kuitenkin siinäkin onnistumatta. Mutta vaikka heille olisi onnistunutkin saada oopperasta valot sammuksiin, ei me silti olisi jouduttu pulaan. Me sen mahdollisuuden varalle olimme näet varustautuneet 12 tusinalla kynttilöitä.

Matti Kurikan luento oli etupäässä vain uskon-
tokysymyksen selittelyä. Mutta selitti hän myös
luonnon kommuniaa, vertaillen sitä nykyisiin por-
varillisiin oloihin, jolta pohjalta hän sitten alkoi
esittelemään sointulaihannettaan, jolla hän ihan
hurmasi kuulijansa. Suurin osa heistä tiesi sen, et-
tä hän on ollut Suomen sosialistipuolueen esitaiste-
lija. Minuun myös tarttui Sointulakuume koko pa-
hasti, jopa niin, että päätin lähteä Kurikan perus-
tamaan Sointulaan Malkosaarelle.

Kurikka valtuutti minut sitten Aikalehden ja
Kalevan Kansan eli Sointulan matkustavaksi asia-
mieheksi.

Lähetin perheeni Nanaimoon, B. C., jossa Ai-
kalehti ilmestyi, ja itse lähdin kiertelemään ja toi-
mimaan Kurikalta saamallani valtuudella, josta juu-
ri mainitsin.

Ensiksi menin Kuparisaarelle, jossa myin Aika-
lehteä ja puhuin sosialismista, ollen hyvin innostu-
nut "Malkosaarihommaan", jolla nimellä Kurikan
yritystä kansan kesken tunnettiin. Kuitenkaan en
varsinaisemmin sen homman puolesta puhunut, syys-
tä etten tuntenut sitä vielä kyllin hyvin. Mitään
kerrottavan arvoista ei sillä kerralla tapahtunut
Kuparisaarella.

Sieltä matkustin Duluthiin Minnesotaan. Tääl-
lä puhuin suomalaisen kirkon alakerrassa ja perus-
tin sosialistiseuran 7:llä jäsenellä, joka on siitä
saakka pysynyt elossa.

Seuraava paikkani oli Hibbing, Minnesotassa. Siellä sain tilaisuuden puhumiseen raittiusseuran kokouksessa. Kun puhuin sillä kertaa ainoastaan raittiusaatteesta, niin antoivat huoneensa minun käytettäväkseni illalla.

Puhuessani sitten illalla sosialismista, oli kuulijakuntani hyvin rauhallinen. Mutta kun tuli sitten kysymys sosialistiseuran perustamisesta ja kun sellaisen perustamista ilmoitti neljäkymmentä ihmistä kannattavansa, niin silloin nousi Samberg ja sanoi, että hän raittiusseuran välittäjänä estää sosialistiseuran perustamisen.

Sen johdosta nousi A. Lehto ja huomautti, että hän on seuran puheenjohtaja ja virkansa antamalla oikeudella estää välittäjän panemasta aijettaan täytäntöön, antaen Hendricksonin jatkaa sitä kokousta jota varten seura on hänelle huoneensa luovuttanut.

Yleisö rupesi meluamaan, toiset huutaen, että "perustetaan sosialistiseura" ja toiset että "ei perusteta". Ja sen kestäessä kuului eräästä nurkasta seuraavanlainen uhkaava huuto: "Jos ei se perkele (tarkoittaen minua) poistu täältä, niin minä tulen ja katson mitä hänen vatsassaan on!" Metelliä kesti, yhä kiihtyen vaan. Jo tarttuivat muutama tuolien selustimiin, aikomuksella ruveta niillä lyömään vastaanväittäjiään. Kaukana ei siis enää ollut oikein ankara yhteenotto. Toiset alkoivat sammuttaa tulia. Silloin minä, mellakan pitemmälle pääsemisen ehkäisemiseksi katsoin parhaaksi pois-

tua. Poistuessani huusin: "Ken haluaa sosialistiseuran perustamista, se tulkoon minun mukani valokuvaaja Järvisen atelieriin, siellä saamme olla rauhassa."

Minua lähti seuraamaan 18 miestä, ja niin monella jo mainiosti sai seuran pystyyn. Se siis perustettiin. Niin syntyi "Hedelmä"-seura. Huomatavimpia jäseniä olivat Maunus Vasenius, räätäli V. Jylhä, E. Lahti, V. Harju, H. Kautto, J. Ilkka, Eeti Korpi ja räätäli Perkkala ja useita muita, joiden nimejä en muista.

Seuraavana iltana pidettiin seuran "ristijäiset", joista minulla on vieläkin tuoreet tunnelmat. Parin viikon kuluttua siitä oli Hibbingin sosialistiosastolla oma talo. — Hibbing on se paikka, jossa on rakennettu ensimmäinen sosialistien kokoushuone Amerikan suomalaisten keskuudessa.

Hibbingistä matkustin Chisholmiin. Siellä puhuin A. Järvisen hommaamassa huoneessa ja siellä ei syntynyt mitään erityisempää taistelua.

Suuntasin matkani Virginiaan. Siellä myös puhuin raittiushaalilla. Osanotto suurenpuoleinen. Erittäin suosiollinen toveruus. Täällä oli olemassa jo jonkunlainen sosialistiseura joka tyydytti silloista tarvetta.

Virginiasta käsin käväsin puhumassa myös Evelethissä, noin sadalle kuulijalle. — Kuulijaini joukossa siellä oli synodalaisia, jotka olivat varanneet mädänneitä kananmunia taskuihin, aikomuksella pommittaa niillä minua, jota aikomustaan eivät kui-

tenkaan uskaltaneet panna käytäntöön. Otin joitain tilauksia "Aika"-lehdelle sielläkin.

Palasin takasin Virginiaan, jossa vielä sain mydyksi useita "Aika"-lehden osakkeita.

Tämän jälkeen suuntasin matkani North Dakotaan, Brocketin suomalaiselle maanviljelysseudulle. Siellä vietin aikaani yhden viikon, vieraana toveri Herman Hantulalla, saaden häneltä osakseni runsain määrin vilpitöntä toveritunnetta ja muuta vieraanvaraisuutta. — Aloi pa mieltä, ettei se länsi taida ollakaan niin villiä kuin sitä kuvaillaan. Olin kyllä jo ennenkin ollut lännellä, nim. vuonna 1897, vaan en yhdessäkään suomalaisten pesäpaikassa.

North Dakota on aavikkoa, jossa puut ovat yhtä harvinaisia kuin Atlantin valtamerellä saaremat. Tuon ruohomeren tasanteilla maanviljelijät muokkaavat peltojaan yhtä jännittynein mielin kuin meren luodoilla kalastajat laskevat pyydyksiään, ja korjaavat hyvät sadot, milloin "Jumala sallii". Maanlaatu täällä on yleensä mitä parhainta mustan mullan maata.

Brocketissä en luonnollisesti ollut jouten, vaan tein Hantulan luota työtä aatteeni eduksi. Ja otettiinpa siinä ympäristössä hyvin otolliselta kannalta Malkosaariaate. Mitään suurempaa vastarintaa en kohdannut. Eräs laestadiolainen pappi kyllä koetti herättää epäilystä asiaani kohtaan, koettaen uskottaa, että ihmiset ovat liijan heikkoja toteuttamaan veljeysaatteen pohjalle rakennettua yhteiskuntaa, joka takaisi täyden taloudellisen yh-

denvertaisuuden jäsenilleen, kommunistiseen tapaan — Brocketista sai Sointula viisi tai kuusi perhettä.

Matkallani länteen poikkesin Stockett nimisessä hiilikaivoskaupungissa. Sielläkin oltiin hyvin suosiollisia asialleni. — Stockett oli muuten jo silloin paikka, jossa ei elänyt yhtään suomalaista pappis miestä. Sen jälkeen on se ollut siellä yhä mahdotomampaa.

Siinä vieressä on myös Sand Coulee niminen pieni paikka, jossa myös poikkesin. Mutta sieltä ei minulla ole mitään mainittavaa, myötä eikä vastaan.

Saavuini kuuluisaan Butteen Montanan valtiossa, kylään, jossa ei kasva mitään viheriäistä.

Mutta entäs aatteet?

Ne siellä versovat paremmin kuin monessa muussa luontonsa puolesta kauniimmassa paikassa.

Viivyin Buttessa kuusi päivää, pitäen useita puheita. Pappi Ovaskainen koetteli vastustaa sosialismia, vaan ei se pahoin voi purra, jolla ei ole hampaita — — — Hänen yrityksensä raukesivat kaikki tyhjiin. Harmikseen sain erittäin tuntuvaan kannatusta Kalevan Kansan hommalle. Sosialistiosastoa en kuitenkaan vielä sillä kerralla voinut perustaa Butteen.

Jatkoin matkaani yhä edemmäksi länteen, saapuen 26 tunnin kuluttua Seattleen, Wash. Puhuin sielläkin yhden kerran, raittiusseuran haalilla. Kurjelijakunta vähäinen ja aineellinen kannatus pieni.

Taasen junaan ja yhä eteenpäin. Nyt painalsin Nanaimoon, B. C., jossa perheeni, sinne edelläni menneenä, oli minua odottamassa. Otettuani ensimmäiset ihailusiemaukseni Nanaimon kauniista luonnosta ja tavattuani perhettäni, riensin katsomaan sitä kuuluisaa Kaapro Jääskeläistä, josta niin usein olin ajatellut, että minkäänlainen se niin viisas mies on näköjään?

Siellä Aika-lehden konttoorissa se istui. Vanhanpuoleinen, vaaleatukkainen mies. Tukosti sauhuava piippu huulillaan.

Saatuaan kuulla, että minä se nyt olen se Martin Hendrickson, kirosi ensimmäisiksi sanoikseen, että "tuollainenkos sinä sitten olet, joka niinkin paljo olet Aika-lehden eteen toiminut. Etkö osaa kirjoittaa edes sen vertaa, että voisit antaa jonkunlaisia selityksiä hommistasi." — Aikansa kun oli hammastanut, niin tuli tervehtimään. —

Parin päivän kuluttua lähdettiin sitten sinne Sointulaan, sitä retkeä varten vuokratulla laivalla.

Matka sinne kesti 36 tuntia, ja on se väli mitä kauneimpia maisemia, vetäen näköaloillaan vertoja Alppienkin näköaloille. Kummaltakin puolen näet korkeitten lumivuorien kohoavan, jotka ilta-aurin gon valossa hohtavat hopealle ja kullalle, samalla kuin myös vesistö säteilee kaikkia lumoavia värejä. Muuten lukuisat saaremat Vancouver-saaren ja mannermaan välillä tekevät, että tämä vesistö tuntuu ihan kuin joltain sisävesistöltä, ja kuitenkin kuuluu se suureen Tyyneen valtamereseen.

Sointulassa

Kello 11 illalla pääsimme Sointulan rantaan. Maihin ja pirtille, joka oli rakennettu suurista hirsistä jylhän metsän keskelle. Somasti se sieltä suurten puitten lomitse tervehti saaren uusia asukkaita.

Vietettiin juhannusjuhlaa, ja ihan kolme päivää sitä kesti, jolla ajalla me uudet tulokkaat ja saarelle ennen meitä tulleet koetimme tutustua toisiimme mahdollisimman läheisesti.

Kun nuo kolme hauskaa päivää olivat kuluneet, ryhdyttiin työsuunnitelmiin. Yhteisestä sopimuksesta menivät toiset tukkimetsään ja toiset rupesivat rakentamaan sahamyllyä.

Aika kului nopeaa.

Mutta meitä ahdisti ruuan puute.

Tuossa ympäröi meitä meri, jonka povessa on tyhjentyvät määrät lohia, ynnä muita jos minkälaisia kaloja.

Mutta meillä ei ollut kalastusvälineitä, joilla niitä saada.

Eräänä sunnuntaina pidin minä puheen, kuvaten miten hyviä kalat olisivat syödä, nälkäisiin vatsoihimme, mutta miten ne eivät itsestään ui suuhumme. Käytin yhden vertauksen eräästä ihmisjoukkiosta, joka halusi syödä potaattia, mutta ei ostanut auraa, voidakseen maata muokata, ja sain, että me olemme samanlainen hölmöläissakki,

ellemme osta nuottaa, vaikka tiedämme, että kaloja kyllä olisi ja vaikka kyllä haluaisimme niitä syödä.

Tämän jälkeen esitin nuottakolehdin, pannen itse ensimmäisen kymmenen dollaria. Toiset seurasiivat esimerkkiä, ja niin saimme kokoon \$250, jolla saimme jo hyvän nuotan. Kalaa rupesi olemaan Sointulassa. —

Yhdestä seikasta tuolla Sointulassa on minun mieleeni jäänyt kaunis muisto. Tarkoitin seikkaa, että lapset siellä olivat erittäin sopuisia keskenään, vaikka niitä oli siellä lähemmä sata. Ne olivat kuin saman perheen lapsia. Heidän hyvä sopunsa johtui siitä, että heillä kaikilla oli yhtä hyvät vaatteet ja hoito. Ei myös kuullut kenenkään vanhempien sortavan toistensa lapsia.

Sopivalta siellä tuntui myös se, ettei tarvinnut huolehtia huoneen vuokrasta eikä muistakaan niistä jokapäiväisistä kuluista, jotka porvarillisessa maailmassa alituiseen kalvavat palkkaorjan mieltä. Siellä tunsu jokainen yksilö vahvaksi tuekseen yhteisön. Ja se vapaus! Kun työnsä kunnolla suoritti, niin käytä sitten rajattomalla vapaudella joutohetkesi parhaimmaksi huviksesi.

Mutta yhden mielestäni pahan vian minä siellä heti huomasiin. Se oli: sosiaalidemokratisen aatteen halveksiminen. Pääsyylliseksi siihen huomasiin Matti Kurikan.

Hän moitti minua siitä, että olin perustellut sosialistiseuroja. Kysyin senjohdosta häneltä: “Mitä pahaa siinä sitten on?”

“Ei sosialismi voi tulla toteutumaan valtiollista eli poliittillista tietä”, Kurikka vastasi.

“Mitäs tietä se sitten varmemmin tulee toteutumaan?” kysyin minä ihmeissäni.

Hän selitti, että Sointula-aate on se, joka pelastaa ihmiskunnan. Kun me ensinnä näytämme esimerkin tämän keksinnön käytännössä toteutumisen mahdollisuudesta, niin kaikkialla ihmiset innostuvat tähän ja tarttuvat tähän kuin hukkuva pelastusköyteen: alkavat perustella sointuloita meidän mallimme mukaan, perustavat ja perustavat niitä yhä uusia, kunnes maailma täyttyy niillä, jolloin ne myös ovat yhtyneet toisiinsa, laajemmiksi yhteisöiksi.

Minä kysyin nyt:

“Mutta entä jos ulkomaailma tulee ja valloittaa tämän saaremme, kuten Englanti Boerit Afrikassa, ennenkuin olemme edes ehtineet saada yhteiskuntamme siihen kuntoon, että tätä voitaisiin malliyhteiskuntana pitää? Ja entä jos vanhat mahtivallat hajottavat aina kaikki toisetkin tämäntapaiset sointulayritykset? — — Eikö tällaisen mahdollisuuden tähden olisi parempi turvautua etupäässä parlamenttaarisiin keinoihin?”

Tähän Kurikka vastasi hermostuneesti:

“Ei työmiehen parlamenttiin panemisesta mitään hyötyä ole. Se pettää kuitenkin.”

Matti Kurikka ei siis uskonut työväenliikkeen parlamenttaarisena liikkeenä. Tämän väitte-

lymme perästä katselin minä Mattia sosialidemokratistiselle aatteelle epäedullisena miehenä. —

Sitten jouduimme me toisestakin syystä kriittisiin suhteisiin toisiimme, joka samalla rikkoi minun välini koko toverikuntaan. Se syy oli siinä, että hän, Kurikka, uhkasi lopettaa Aika-lehden. Minä ehätin sanomaan tuon uhkauksen johdosta: “Mitä hemmettiä sinä Matti puhut? Ethän sinä omista Aika-lehteä, niin kuinka sinä sen lakkauttaisit? Aika-lehdenhän omistaa Kalevan Kansa.”

Sen johdosta Kurikka selitti, että minä olen liijan kuumaluontoinen ja suorasanainen, ja että se ei sovi hänen samallaisen luonteen kanssa. Ja että sentähden minä en tule saamaan myöskään Kalevan Kansan suosiota.

Minä selitin en tulleenikaan mitään voileipiä täältä hakemaan: “Minä en tahdo kenenkään suosiota sillä ehdolla, että minun pitäisi totuus salata. Sitäpaitsi olleeko asia nyt sentään varsin siten, kuin sinä tarkoitat, nimittäin, että minä, jos sinua arvostelen ja sen johdosta menetän sinun suosiosi, menettäisin samalla koko Kalevan Kansan suosion?”

Tästä kohtauksestamme oli sellainen seuraus, että ensimmäisessä Kalevan Kansan kokouksessa Matti julkisesti muutti mielipiteensä lehden lakkauttamisen suhteen ja ehdotti ainoastaan lehden muuttamista Nanaimosta Vancouveriin tai oikein Sointulaan. Ja kokous yksimielisesti suostui tähän hänen ehdotukseensa.

Matti lähti sitten ensimmäisessä laivassa Nanaimoon ja siellä A. B. McKelan kanssa yhdessä, vastoin yllämainittua kokouksen hänen ehdotuksestaan tekemää päätöstä, lakkautti Aika-lehden määräämättömäksi ajaksi, lähettäen siitä tiedon Sointulaan. Ja Kalevan Kansan johtokunta viisimiehisenä hyväksyi tuon hänen omavaltaisen tekonsa. Ja eikä sitä vastaan taasen koko Kalevan kansallakaan ollut

Mutta minä kiipesin sen johdosta Cetrikanolle, joka silloin vielä oli Sointulan tavallinen puhujalava, ja ryhdyin ankarasti arvostelemaan sitä, syyttäen Matti Kurikkaa omavaltaisuudesta ja lausuen suoraan epäilykseni hänen tarkoitustensa puhtaudesta koko Kalevan Kansan hommaan nähden

Niin julkisesti kuin esitinkin arvosteluni ja syytökseni, synnytti se kuitenkin pahaa verta Kurikan ihailijoissa minua kohtaan.

Kun presidentti Kurikka sitten palasi reisuultaan, kutsuttiin heti Kalevan Kansa koolle, tuomitsemaan minua — presidentin häpäisemisestä ja maankavalluksesta.

Kokouksen avasi pres. Matti Kurikka, vaan kun oli virallisesti saaren rikosasiain ministeriltä Hermansonilta kuullut asian koskevan häntä itseään, niin kutsui kokousta johtamaan varapresidentin O. H. Beckmanin.

Kun kokous sitten oli tunnustettu täysin viralliseksi, vaati rikosasiain ministeri Hermanson minua puhumaan sanasta sanaan sen puheen, minkä

olin puhunut presidentin ollessa poissa kotoa. Minä vastasin siihen seuraavalla tavalla:

“Minä olen ollut jo 14 vuotta Amerikan Yhdysvaltain kansalainen, enkä vielä ole joutunut sellaiseen käsitykseen, että pitäisi jossain kertoa sanasta sanaan jonkun puheen, minkä vaikkapa presidentistä on pitänyt. Amerikassa on vallalla sananvapaus. Mutta eikö sitä aiotakaan täällä noudata? — — — Jos tämän olisin tiennyt, olisin tuonut mukani mr Edisonin puhumakoneen ja puhunut siihen, että siitä presidenttimme nyt saisi kuulla sen sanasta sanaan.”

Kokousta kesti koko päivän, ja oli se jotensakin maltillinen, verraten siihen mielten kuohuun joka siellä vallitsi.

Kurikka vaati minun erottamista, eli, kuten hän taisi sanoa, ajamista maanpakoon, selittäen itse lähtevänsä jollei minun suhteeni sitä tehdä.

Minä lohdutin, että kyllä minä lähden. Uhkasin kuitenkin olla siksi kunnes Matti Kurikka on julistettu saaren ensimmäiseksi kuninkaaksi.

Vaikka kokous kestitkin, kuten jo mainitsin, koko päivän, ei asia kuitenkaan tässä kokouksessa kehittynyt ratkaisevaan päätökseen. Sitä käsitteli vielä johtokunta useassa kokouksessaan. Lopputulos oli vihdoin se, että minulle annettiin ankara muistutus, varoitettiin vasta olemaan arvostelematta presidenttiä.

Monta muuta hauskaa jupakkaa olisi minun muistissani saarelta, mutta tilan vähyyden vuoksi olen pakotettu olemaan niistä kertomatta. Erityisesti historian kirjoittajalle: minä matkustin perheineni Sointulasta pois, takasin porvarilliseen maailmaan, lokakuun 15 päivänä vuonna 1902.

Lopullisena syynä lähtööni oli sekin, että perheeni, sen jälkeen kuin olin joutunut presidentin vihoihin ja sen kera myös koko toverikunnan silmätikuksi, sai huonoa kohtelua osakseen, joka kävi sitäkin sietämättömämmäksi kun vaimoni vielä synnytti tytön, joutuen tarvitsemaan enemmän hoitoa.

Jälleen porvarillisessa maailmassa

Portland, Oregonin valtiossa, on se paikka, johon sitten pysähdyin asumaan perheineni. Sain työn eräässä kenkäkaupassa, jossa pysyin aina helmikuun 15 päivään saakka.

Portlandissa ilmestyi englanninkielinen sosialistilehti, nimeltä Vapauttaja, jota kustansi eräs toveri W. L. Latimore.

Samaan aikaan ilmestyi suomalainen "sosialistinen" lehti, "Pohjan Tähti", Fitchburgissa, Massan valtiossa, jota kustansi A. Heisson.

Se sanoi ajavansa sosialismia, vaan minä en voinut luottaa siihen, syystä, että tunsin Heissonin, sen kustantajan porvarismieliseksi. Matti Kurikka

kyllä piti sitä äänitorvenaan, vaan enhän minä luottanut Mattiinkaan.

Nämä syyt panivat minun ajattelemaan oikeaa sosialistista sanomalehteä kansalaisten keskuuteen.

Saatuani tuumaan suostumaan ja innostumaan useita Portlandin suomalaisista, rupesimme puuhaamaan mainitunlaista lehteä sikäläisen toiskielisen lehden, Vapauttajan, yhteyteen. Homman etuneissä minun kera olivat suutari J. Ihalainen ja räätälit Tervo, Vuori ja Keränen. Panimme pohjarahaksi viisi taalaa miehestä, ja siten kertyi niin paljon kapitaalia, että saimme ulos näytenumeron suomenkielistä Vapauttajaa. Se painettiin Astoriasa ilmestyvän "Lännettären" painossa, syystä kun englanninkielisellä Vapauttajalla ei ollut suomalaisia kirjasimia.

Näin pitkälle päästyämme, lähdin minä Washingtonin valtioon näytenumerolastin kansa koettamaan lehdellemme tilauksia. Niitä sainkin 75. Saimme luottamusta puuhamme onnistumiseen, ja niin, saadaksemme lehden kaikin päin sosialidemokratisen katsomuksen vaatimalle kannalle, päätimme perustaa ko-operatiivisen osakeyhtiön sitä kustantamaan. Sen asioita Astoriassa hoitamaan asetettiin sen osakkaista valittu johtokunta.

Mutta paljon tehtävää oli vielä lehtemme taloudellisen aseman varmistamiseksi. Minä lähdin nyt itään sen asioita ajamaan.

Samaan aikaan oli myös Matti Kurikka matkoilla. Tapasimme toisemme Buttessa Montanassa.

Täällä eräässä puhetilaisuudessaan sanoi hän sosiaalidemokratiaa jonkunlaiseksi väliasteeksi hänen sointula-aatteeseensa.

Hänen lopetettua puheensa, kysyin minä, josko hän luulee voivansa vastata sanoistaan, jos minä vaadin hänet väittelemään kanssani hänen yllämainitun selityksensä johdosta. Hän vakuutti kyllä voivansa ja lupasi väitellä kanssani. Ei siis muuta kuin määrättiin paikka ja aika suusodallemme.

Samaan aikaa oli Buttessa kaupungin vaalit, ja sinne oli saapunut sosialistista vaaliagitatsionipuhetta pitämään tuo kuuluisa sosialistipuhuja- ja kirjailija Walder Thomas Mills. Tietäen hänet paljon sosialismin eri muotoja tutkineeksi, käännyin hänen puoleensa kysyen, josko hän on erikoisemmin tutkinut myös sosialisti-utopistisia eli kommunistisia koloneja, ja voisiko antaa minulle varmoja tilastotietoja niistä?

Hän näytti katkennutta sormeaan ja sanoi sen todistavan, että hän on tutkinut kommunistisia koloneja.

“Miten se tässä asiassa voipi todistuskappaleena olla?” kysyin.

Hän selitti: “Minä olen ollut 7 vuotta jäsenenä samanlaisessa yhdistyksessä kuin Kurikan yhdyskunta, ja siellä katkasin tämän sormeni tukki-työssä.”

Sitten teki hän selvää tuollaisten koloniain häviöiden syistä. Keskustelimme neljä tuntia, ja siitä oli seurauksena, että lähdin hänen luotaan täysin varmana siitä, että tulen voittamaan väittelyssä Kurikan kanssa.

Väkeä saapui paljo Butten suomalaisen kirkon yläkertaan siinä toivossa, että saavat kuulla meidän ottelumme. Mutta kuinkas kävikään? Kun aika tuli, jolloin väitöksen olisi pitänyt alkaa, selitti Kurikka edustavansakin vain sointuja, ja sentähden peruuttavansa väittelylupauksensa. Hän tekisi rikoksen sointujaan vastaan, jos ryhtyisi sanailemaan miestä sellaista vastaan kuin Martti, joka haluaa olla kukkona tunkiolla. Näin siinä siis kävi.

Osa yleisöä oli sitten sitä mieltä, että Kurikan kieltäytymiseen todellakin oli syynä hänen halveksumisensa minua kohtaan. Raittiusseuran puheenjohtaja kuitenkin huomautti, että Kurikka on katsottava hävinneeksi, koskapa hän on suoraan luvannut väitellä, mutta sitten peräytynyt, hetkellä jolloin olisi tullut astua panemaan lupaustaan täytäntöön.

Minä olisin pelottomana käynyt häntä vastaan, sillä, kuten jo sanottu, olin voitostani varma, ja sitäpaitsi olinhan ennenkin ollut hänen kanssaan hampaista yhdessä, joten hän ei ollut outo minulle.

Mutta mikä oli todellinen syy siihen, että hän kieltäysi väittelemästä? Sen aivan hyvin heti oivalsin. Hän pelkäsi väittelyn tulevan olemaan vahingoksi hänen reisunsa tarkoitukselle. Hän oli nim. värväämässä jäseniä Sointulaan, ja minä pe-

rinpohjin tunsin hänen Sointulansa elämän, jonka hän tiesi. — — —

Me kumpikin lähdimme taasen matkalle. Kurikka otti tiensä Red Lodgen kautta Minnesotaan, ja minä samaan valtioon Stockettin kautta. Mutta Minnesotassa satuimme me samaan junaan Swan Riveristä Hibbingiin.

Kuten edellä mainittu, oli minun matkani tarkoituksena koettaa kannatusta nuorelle lehtilapsellemme, "Vapauttajalle". Suunnitelman mukaan piti minun perustaa sille kannatusyhdistyksiä, joiden tehtävänä tulisi olemaan hankkia sille pääomia, esim. sen osakkeita myymällä, ja myös tilauksia. Koska ei oltu, me tämän lehden hommaajat, vielä oikein varmoja siitä, mikä olisi parhain paikka lehtemme ilmestymiselle, oli tarkoitukseni myös löytää sille kannatuksen puolesta näköjään edullisempi paikka kuin Portland, Oregonissa. Minä en ottanut rahaa vastaan missään, vaan kaikkialla kehotin valitsemaan kannatusyhdistykselle rahastonhoitajan, jonka tehtävänä tulisi olemaan rahojen vastaanotto ja niiden lehdelle lähettäminen.

Hibbingissä oltiin enite suosiollisia lehtihommallemme. — Minut valittiin ottamaan selvää, josko tohtori A. F. Tanner rupeaisi lehden aputoimittajaksi. Lähdin siis Elyä kohti, jossa Tanner asui.

Kurikan kanssa satuin yhteen usealla paikkakunnalla. Erittäin hauska kohtaaminen oli meillä Duluthissa. Kun Matti oli pitänyt luentonsa, kokoon-

nuimme useain toverien kera erääseen perheeseen, pakinoimaan asioista. Kiinnittävimpänä asiana oli luonnollisesti Kurikan Sointula-aate. Kun kaikki olivat siihen innostuneet ja ilmaisseet halunsa päästä sitä toteuttamaan Malkosaarelle, niin sanoin minä seuraavaan tapaan:

“Kuules Matti! Minun mielestäni on se kyllä paikallaan, että sinä luennoit jostain tieteen haarasta, se on tarpeellista, mutta kun sinä liität sointulahommasi samaan keitokseen, niin siinä sinä johdat kuulijoitasi harhaan. Kun nämä sinun oppilaasi saapuvat Sointulan rantaan, niin lyövät he rintoihinsa ja huudahtavat: Voi minun Jumalani, taas profeta petti minut!”

Silloin Matti kiivastui ja sanoi:

“Sappermentti, se on vähä kumma, etten minä pääse noista suutareista eroon! Ne olivat minun vaivani jo Suomessa, sitten Australiassa ja nyt täällä Amerikassakin niitä on minun kintereilläni!”

Sitten pyysi hän Kalevan Kansan nimessä minua erkanemaan hänestä. Ja sitten manasi hän minua vielä “Pohjan Tähdessä”, jota manausta minä en kuitenkaan saanut nähdä ennenkuin vasta seuraavana talvena. Vielä tässä mainittakoon, että minä sain paljo halveksumista osakseni sen johdosta, että uskalsin vastustaa Kurikkaa.

Menin Elyyn, tapaamaan Tanneria. Olin hänen luonaan siellä viisi päivää. Oli minulla siellä puhetilaisuuskin. Vuokrasin huoneen eräältä kan-

salaiselta, joka oli niin avulias, että antoi minulle sen neljällä dollarilla, vaikka itse oli vuokrannut sen yhdellä dollarilla, tanssiaisia varten.

Odotin sinne kuulijoita, mutta niitä ei ruvennut saapumaan. Kello oli jo neljännestä vailla yhdeksän eikä huoneessa ollut vielä muita kuin minä yksin. Ajattelin jo lähteä pois niine hyvineni, mutta samalla kuului kopinaa rappusilta, ja kohta sain nähdä huoneeseen astuvan pappeja ja muita prominentteja, kaikkiaan noin 150 henkeä.

Puhuin heille ja iskin aikalailla muun muassa sitä pimitystä, jonka papit ovat aikaan saaneet myöskin Elyssä. Vielä olkoon mainittu, että kolehti myöskin kannettiin, ja että se tuotti \$2.25. Huoneen vuokra oli neljä dollaria. Näette siis, että kyllä kannatti.

Samaan aikaan ilmestyi Elyssä Pohjolainen-niminen sanomalehti, ehtaporvarilliseen henkeen. Vaan Tanneri tiesi sen olevan kuolemaisillaan. Sen johdosta syntyi meille ajatus, että ehkä siitä saamekin oman lehden, ostamalla sen ja muuttamalla sosialistiseksi.

Elystä käsin poikkesin myös Soutonissa, vaan en saanut tilaisuutta puhumiseen siellä.

Seuraava paikka oli Biwabik. Siellä olisi haalin vuokra vaatinut \$5.00. Minulla ei ollut sitä. Esitin eräälle kauppiaille, jonka nimi oli Tikander, että hän suorittaisi tuon 5 dollaria sillä ehdolla, että saapi sen takasin, jos kolehti tuottaa sen verran.

Mutta hän ei suostunut siihen, syystä, että oli Kurikan ihailija. Kun ei muitakaan keinoja ollut tuon viiden taalan saamiseen, niin jäin saamatta tilaisuutta puhumiseen täälläkin.

Seuraavana päivänä kulin apostolin kyytillä, se on kävelemällä, Evelethiin, koska en omannut rahaa piletin ostoon.

Siellä sain tilaisuuden puhumiseen, vieläpä suuralle kuulijakunnalle. — En ollut saanut syödä koko päivänä. Yökortteerin sain Matti Mäkiseltä. Olisin kai saanut ruokaakin, vaan jos olisin tunnustanut todellisen tilani, olisi se ollut vastustajilleni kovin mieleen, ja he olisivat saaneet uutta voimaa minua vastustamaan. Sitten seuraavana aamuna sain syödä kunnon aamiaisen.

Jatkoin matkaani Virginiaan. Siellä sain asunnon toveri S. R. Mäen luota. Niinikään puhumati-laisuuden hommasivat toverit täällä. Pidin kaksi-jatkoisen puheen. Väliajan oltua lausuin toisen osan alotteeksi runon, jonka nimi oli: "Varjor lapset."

Kun sen olin lausunut, nousi suutari Koski ja sanoi: "Täällä on koottu kolehti sosialismin vastustajallekin (tarkoitti Kurikkaa), eipä taitaisi olla pahitteeksi vaikka annettaisiin vähä sillekin, joka koettaa tehdä voitavansa sosialismin eduksi."

Kolehti kannettiin, joka tuotti \$5.15.

Minä en siis taasen ollut köyhä enkä kipeä.

Lopetettuani puheeni, keskusteltiin sosialistisen lehden tarpeellisuudesta. Mutta Virginian toverit olivat tulleet jonkun verran petetyiksi Pohjolaisen suhteen. Siksi eivät he olleet enää oikein halukkaita uusiin sanomalehden avustamisiin antaumaan. Asettuivat lojaaliselle kannalle.

Seuraavana päivänä laitoin saamastani \$5.15 viitosen perheelleni, jolle en koko matkaltani ollut voinut lähettää juuri minkään vertaa elannon apua. Taskuuni jäi 15 senttiä.

Matka edessä Hibbingiin. Kuulin, että räätäli Mehtonen myöskin aikoo sinne liikeasioilleen. Meinin tapaamaan häntä asemalle ja pyysin häntä ottamaan mukaansa minun matkalaukkuni.

“Minne sinä sitten aijot?” Mehtonen kysyi.

Selitin aikovani tulla perässä kävelemällä. — En ollut uskaltanut toivoa, että hän ostaisi minulle junapiletin, mutta senpä hän kuitenkin teki, pelastaen minut tuosta pitkänlaisesta jalkapatikasta. Toveri Mehtonen kuului kurikkalaisiin, mutta siitä huolimatta oli hän niin inhimillinen, että otti minut “juhtansa selkään”.

Hommasin kokouksen Hibbingin s. s. seuran haalille. Mutta mieletpä olivatkin kahden viikon ajalla koko paljon muuttuneet lehtiasiamme suhteen. Kukaan ei enää kannattanut hommaamme. Moinen käänne sai minut hämmästyämään. Mutta sitten toveri Mattson sanoi kaikille vasten silmiä, että Kurikka se täällä on tuulen kääntänyt, selittämällä leh-

tihommamme tarpeettomaksi, ainakin sen, jota Hendrickson johtaa. "Pohjan Tähteen" oli sanonut itse kirjoittelevansa ja vakuuttanut sen olevan kyllin hyvän niin Hibbinkilaisille kuin muillekin. Hibbinginkin "sosialistit" olivat siis silloin vielä Kurikan auktoritetin vallassa.

Mutta tämä Mattsonin "salat julki" paljastaminen vaikutti heihin siten, että he kääntyivät takasin, auttamaan minua. Uudistettiin entiset päätökset.

Sen jälkeen matkustin uudelleen Duluthiin. Sinne oli minulle saapunut kirje Pohjolaisen latojalta Toivo Hiltuselta, jossa hän kehotti minua tulemaan Elyyn keskustelemaan lehtiasioista, vakuuttaen siellä olevan nyt hyvän tilaisuuden saada "Pohjolainen" työväen käsiin.

Otin ensimmäisen Elyyn vievän junan. Mutta se ehdotus minkä siellä Hiltuselta sain, oli minulle odottamaton. Hän nimittäin ehdotti nelimiehisestä kustannusyhtiön perustamista Pohjolaista sosialistiseen henkeen ulosantamaan. Noilla neljällä miehellä tarkoitti hän itseään, Tanneria, latojatoveriaan Lindbergiä ja minua. Tuon ehdotuksen kuultuani oli minun ja Hiltusen väli jotensakin selvä.

Vielä tarjosi Hiltunen minulle, edellyttäen että mainittu yhtiö ilman minuakin tulee perustetuksi, asiamiestointa heidän lehtensä levittämisessä, luvaten antaa hyvän palkkion sekä suorittaa rautatiekustannukset. Minä, joka en ollut sitä ennenkään

levittänyt yksityisten omistamia lehtiä, en suostunut tähänkään hänen tarjoukseensa. Siihen raukesi minun puolestani homma Pohjolaisen suhteen. Sain vaan kärsiä 7 dollarin kulut siltä reisulta.

Palatessani takasin Duluthiin, oli minulla päätös lähteä painaltamaan Astoriaan perheeni luo. Mutta piljetti sinne maksoi yhdeksän taalaa enemmän kuin taskussani oli rahaa. Koetin saada tuon yhdeksän taalaa lainaan tovereilta, vaikkapa niin pienissä erissä, että kunkin olisi tarvinnut antaa ainoastaan 50 senttiä, vaan turhaan. Nyt oli Kurikkalaisilla sopiva tilaisuus kostaa. — — Kun vanhoillisilta avun saaminen tai edes pyytämisenkään ei voinut tulla kysymykseenkään, läksin Minneapoliin, toivoen siellä paremmin saavani tarvitsemani lisän rahoihini.

Vuokrasin siellä huoneen ja kutsuin kansalaisia kuulemaan puhettani, joita saapuikin. Möin perheeni ohella kirjallisuutta. Kolehiti tuotti kokonaista \$11.00. Mutta maksettua huoneen vuokran, olivat raha-asiani yhtä huonolla kannalla kuin Duluthista lähtiessäni.

Mitäs nyt tehdä? — Kun oli valittu sinnekin komitea lehtiasiaa varten, esitin pulani niille tovereille jotka siihen komiteaan tulivat, pyytäen heiltä apua. Kukaan heistäkään ei kuitenkaan avannut kukkaroaan minulle, vaan katselivat minua poloista "akutaattoria" pirullinen vahingonilon hymy huulillaan. Löytyi kuitenkin vihdoin yksi hyväkin sy-

dän. Se oli toveri H. Laurikainen. Hän sanoi: "Miestä on autettava", ja antoi 9 dollaria.

Tulin kuin tulinkin siis saamaan matkalipun Astoriaan perheeni luo. Mutta kylläpä ei jäänyt tähteeksi taskuuni mitään, joten sain ilman ruokaa istua junassa Minneapolista haamaan länteen asti.

Siten päättyi se matka. Tulokset olivat seuraavalla kerralla, vuonna 1904, näkyvissä.

Taasen kotona — Uusia vaiheita — „Työmiehen” asiamiehenä

Olin viipynyt edellä kerrotulla retkelläni neljä kuukautta. Kotiin päästyäni tuntui taasen hauskalta nähdä lapsiani ja heidän äitiään. Vaimoni oli sairastanut kauan kurkkutautia, saamatta minäkäänlaista hoitoa syystä, kun en ollut voinut lähettää hänelle rahaa. Kristityt kyllä olivat tarjonneet apuaan, mutta ainoastaan sillä ehdolla, että hän, vaimoni, eroaisi minusta, joka heidän mielestään olin liijan jumalaton.

Sain sitten, onneksi, työn Sanbor Co. lohenkantuslaitokseen, päästen kalain punnitisjaksi. — Mutta sitä "onnea" ei piisannut kauan. Paikkakunnan kristityt porvarit olivat näet keksineet nyt sopivan keinon minun paikkakunnalta pois saamiseksi: Seitsemän Kansallisseurakunnan pomomiestä kävi antamassa työnantajalleni määräyksen

minun pois työstä erottamisesta. Painoksi vaatimukselleen olivat uhanneet siinä tapauksessa, ellei kannutusyhtiö sitä noudattaisi, lakata kalastamasta tälle yhtiölle. Moinen uhkaus luonnollisesti painoi yhtiön vaa'assa paljo — enemmän kuin minä, vain yksi työmies.

Pyrin sitten soutajan “jopiin”; mutta onnistumatta. Kukapa olisi ottanut huonomaineisen kansalaisen kalastusveneensä “bullariksi”. Ken olisi sen tehnyt, sen kalastaja-“kapteenin” rouva olisi varmaan menettänyt ystävänsä ja kyläpaikkansa. Mutta olihan paikkakunnalla ko-operatiivinenkin kalayhtiö. Koetin vielä siltäkin työtä. Sen isännöitsijä oli F. Kankkunen. Hänkin kieltäysi minua ottamasta. Syyn kieltäytymiseensä sanoi hänkin olevan siinä, että minä en ollut jumalanlapsi. Tämän johdosta minä ihmettelemään: “Onhan tällä yhtiöllä kiinalaisiakin työssä; ovatko he siis tulleet nyt jumalanlapsiksi, vai miksi heidät on otettu työhön?” Ymmärsin tietysti sangen hyvin, ettei tälläkään “hurskaalla jumalanlapsella”, Kankkusella, muu takana ollut kuin politiikka, että uskonnolliset syyt hänelläkin olivat vain teennäisiä.

Vastustajani siis voittivat täydellisesti; heidän onnistui ajaa nälkäruoskalla minut pois paikkakunnalta. Lähtiessäni en voinut maksaa paikkakunnan suomalaiseseen ko-operatiiviseen ruokakauppaan kertynyttä velkaani, \$17.65, enkä huoneitteni vuokraa, jota oli rästissä \$9.00, jonka johdosta sittemmin sai-

vat kärsiä sikäl. sosialistitoverit, siihen asti kunnes ehdin nuo summat maksaa.

Silloin kun olin tilaisuudessa suoriutumaan noista veloistani, paljastin minä myös kätyrien työt suuren kuulijakunnan edessä, syyttäen nimelisesti jokaista, joka oli minua vainonnut, luullen sillä ehkäisevänsä sosialismin voittokulkua. — Tavallista on, että sosialistipuhujia syytetään laiskuudesta, vaan saavatko he pitää työn vaikka haluaisivatkin, saatuaan sellaisen, siitä näytin minä elävän ja todellisen kuvan Astorian yleisölle silloin. Mutta takasin lähtöni Astoriasta.

Muutin perheineni takasin Portlandiin, jossa viivyimme sen kesän. Sieltä muutimme itä-Oregoniin, Hebner-nimiseen paikkaan, jossa sain vasituisen työn erääseen jalkinekauppaan.

En ole vielä maininnut mitään sen meidän lehtihommamme kohtalosta, jonka tähden viimeisen kiertomatkan tein. Se homma meni myttyyn. Mutta samaan aikaan rupesi Worcesterissa, Massan valtiossa, ilmestymään "Työmies", Vihtori Kososen toimittamana. Tilaukset, joita "Vapauttajalle" olin ottanut, muutettiin nyt "Työmiehelle".

Minä olin kirjeenvaihdossa Kososen kanssa ja hän rupesi tahtomaan minua "Työmiehen" liikkuvaksi asiamieheksi. Minä en tuntenut itselleni edulliseksi lähteä summanpäite matkalle, koska minulla oli nyt hyvä työpaikka, jota oli sääli jättää, ja koska edellisellä matkallani olin vain velkaantunut. Mutta intoni aatteeni ajamiseen oli kuitenkin suu-

remppi kuin tietoni ja tuntoni omasta taloudellisesta edustani, ja kun "Työmiehen" asema oli silloin perin huono, niin suostuin lähtemään, alkaen toimintani sieltä länneltä, jonne ei vielä tullut "Työmiestä" kuin ainoastaan kolme neljä kuhunkin valtioon.

Ensiksi matkustin Astoriaan, jossa otin parikymmentä tilausta "Työmiehelle" ja puhuin useita eri kertoja. — Astoria on muuten sellainen paikka, että siellä olen saanut rauhassa puhua ensimmäisestä kerrastani saakka.

Portlandin kurikkalais-sosialistit koettivat tehdä voitavansa matkani onnistumisen ehkäisemiseksi. Vaan se ei ollut kummakaan: he jokainen ovat sittemmin vetäytyneet syrjään ja vastustavat nykyään sosialismia. — Sen havainnon olen muuten tehnyt muuallakin, että ne "sosialistit", jotka noina liikkeemme demokratiseerautumisen aikoina vastustivat sosialidemokratista lehteä, ovat sitten jällemin muuttuneet takasin ehtaporvarillisiksi. Sitten ravun tavoin on kulkenut esim. V. Jalonen, San Franciscossa, Californiassa. — Mutta samaan aikaan oli Portlandissa myös sosialidemokratian kannattajia, jotka auttoivat minun työtäni.

Suuntasin matkani Washingtonin valtioon, joka oli toinen varsinainen matkani sinne, ellei ota huomioon Seattlea, jossa olin pysähtynyt ynnä puhunut Malkosaarelle mennessäni sekä sieltä tullessani. Puhuin useassa eri kaupungissa tässä valtiossa, esim. Aberdeenissa ja Hoquiamissa, saamatta edes huoneitten vuokraa vastaavaa kannatusta. Mutta lehti-

tilauksia sain koko joukon. Olihan se sekin rai-
vausta ja sosialismin siemenen kylvämistä, joka
kylvö ei ole hukkaan mennyt, vaikka maa olikin
niin korpista ja karua.

Washingtonista palasin takasin Portlandiin,
josta jatkoin matkaani sitten San Franciscoon, Cal.
Sinne olin etukäteen kirjoittanut tulemisestani, pyy-
täen järjestämään puhumatilaisuuksia minulle. Mut-
ta eivät olleet "toverit" täyttäneet pyyntöäni, eivät
olleet panneet rikkaa ristiin. Vaan siitä huolimatta
onnisti minua hyvin. Sain vuokrata maanantai-il-
laksi seilarien union haalin ja ennen tuota maanan-
tai-iltaa oli Kansallisseuran perustava kokous tällä
paikkakunnalla ja minä sain tilaisuuden käyttää
puheenvuoron siinä kokouksessa. Siitä osan käytin
maanantaisen puhumatilaisuuteni hyväksi, puhvaten
sitä juuri vahvasti. Mitä muuten mainittuun Kan-
sallisseuraan tulee, niin se kuoli ennenkuin ehti syn-
tyäkään. Niin paljo oli uusi aate jo ehtinyt saada
jalansijaa San Franciscossa.

Minun puhumatilaisuuteeni saapui paljo väkeä,
ja minä puheessani koetin verrannollisilla esimer-
keillä näyttää syitä siihen luokkataisteluun, jota
on aina ollut olemassa ja jota työkansalle ymmär-
rettäväksi minä olin tekemässä. Aineellinen kan-
natus oli runsas. Ja siinä tilaisuudessa saamansa
innostuksen vaikutuksesta hommasivat toverit mi-
nulle useampiakin puhumatilaisuuksia.

San Franciscosta päin kävin myös Fort Bragg'-
issa, jonne onnistuin perustaa sosialistiosaston 40

jäsenellä. Puhuin siellä kuusi eri kertaa. Olin ihastunut tämän paikkakunnan kansalaisten tiedonhaluun, jota samalla en voinut olla kummeksimatta. Mutta "ei se aina ole kultaa joka kiiltää". Näin oli Fort Braggin tiedonhalun ja innostuksen suhteen laita. Se oli vain hetken kuohahdusta. Siellä oli ennen minua käynyt myös Matti Kurikka. — Fort Bragg on kaunis, luonnonihana paikka, sijaiten Tyynen valtameren rannalla, 150 mailia pohjoiseen San Franciscosta. — Vielä olkoon mainittu, että sain täälläkin 48 tilausta "Työmiehelle", jota ennen sitä oli tullut tänne ainoastaan kaksi.

Palattuani takasin San Franciscoon, puhuin täällä vielä useita kertoja. San Franciscossa oli silloin jo sosialistiseura, joka oli liittynyt osastoksi yleiseen koko maata käsittävään sos. puolueeseen. Tämän paikkakunnan suom. sosialistien korkea kehityskanta perustui osalta siihenkin, että täällä oli useita tovereita, jotka olivat käyneet kokemuksen koulua Malkosaarella, kuten esim. seuraavat, jotka tässä nimellisesti mainittakoon: A. Ruis, E. Savela, A. Vilander ja hänen vaimonsa, Pekka Hartikainen ja Blomqvist. Nämä "veteraanit" muodostivat suuren osan seuran jäsenistössä, joka muuten käsittikin vain parikymmentä henkeä. Minä annan näille San Franciscoon tovereille tunnustukseni siitä, että he osaltaan ohjasivat koko Amerikan suomalaista sosialistipuoluetta maan yleiseen sos. puolueeseen. Tähän suuntaan vaikuttivat etenkin A.

Ruis ja E. Savela, jotka kirjoittelivat ahkerasti "Työmieheen".

Edellä kerrottuun rajoittuikin tämä matkani. Palattuani takasin Portlandiin, tein joitain pienempiä matkoja Portlandin ympäristöllä. Näkyvimpänä tuloksena näistä kaikista kierroksistani noissa kolmessa valtiossa oli parisataa tilausta "Työmiehelle" ja muutama sosialistiseura.

Seuraavan kesäkuun 17 päivänä 1904, jätin vaimoni ja lapseni taasen pitemmäksi aikaa. Läksin taasen itää kohti. Matkarahani eivät riittäneet pitemmälle kuin Spokaneen, Wash., vaikken jättänyt kotiin perheelleni kuin 75 senttiä. Mustalta siis näytti tulevaisuus.

Spokanessa hommasin puhumatilaisuuden ja sain kuusi tilausta "Työmiehelle" sekä myös kollehdin, joten en siis taasen ollut köyhä enkä kipeä.

Seuraava paikkani oli Mullan, Idahossa. Puhuin sielläkin, saamatta kuitenkaan mitään kannatusta, paitsi kunnon yösijaa, jonka sain toveri T. Kööpiköltä. Vaan siemenet heitin sinnekin.

Sieltä menin Bonneriin, Montanan valtioon. Se on pieni sahamyllykaupunki. Siellä sitä asui jotenkin vanhoillista väkeä. Sain kuitenkin tilaisuuden puhua sielläkin, noin parillekymmenelle kuulijalle, ja ihmeekseni olen saanut huomata, että on sielläkin vaan sosialismi itänyt. Mukaamme on astunut siellä semmoisiakin, jotka silloin poistuivat kuulemasta puhettani, viskellen hävyttömiä sanoja jälkeensä.

Bonnerista menin Stockettiin ja Sand Couleen. Puhuin ja taas puhuin, saamatta juuri muuta kannatusta kuin muutamia tilauksia Työmiehelle. — Eräs toveri, nimeltään Kortes, jäi mieleeni erityisemmin rakkaana. Hän oli ollut mukana Coloradon taisteluissa ja saanut siellä karvaitten kokeuksien kautta aatteen päähänsä, ja hän antoi minulle kymmenen dollaria matka-avustusta, haluamatta edes että siitä olisi kukaan muu tullut tietämään kuin ainoastaan me kahden. Hänen moisensa sosialistit ne minun mielestäni ovat oikeita aatteenmiehiä.

Seuraava paikkani oli Butte. Sinne olin kirjoittanut etukäteen, vaan eivät ne olleet mitään toimineet. Päinvastoin koettivat sitten minua uskottaa, ettei täällä ketään puhetta kuuntelemaan saa. Siitä huolimatta lähdin tiedustelevaan, saisinko suomalaisen haalin käytettäväkseni. Tapasin toimihenkilöitä, vaan he jokainen kehoittivat toistensa puheille, sanoen kyllä itsepuolestanta lupaavansa, mutta — — — Ja sen tolkumpaa ei siitä tullut. Vihdoin suutuin ja sanoin: “Pitäkää huoneenne, kyllä minä saan huoneen toiskielisiltä!” Ja olinkin oikeassa. Sain huoneen toiskielisiltä kahdeksi illaksi, jotka illat olivat 3:mas ja 4:jäs päivä heinäkuuta. Vuokra oli korkea, 15 dollaria mainituilta kahdelta illalta. Kulin sitten talosta taloon levittäen ilmoituksia. Monesta talosta ajettiin minut iltos, pydettyäni saada panna ilmoituksen seinään. Mutta olinhan sellaisille potkuille hyvin tottunut,

ja niin ollen tiesin myös miten ne on parhain vastaanottaa: kohteliaasti, ei näköjään suuttuen.

Ensimmäisenä iltana saapui väkeä iso sali ihan täyteen. Puheeni pääsisältönä oli selitys siitä, miten työkansan järjestyminen on sosiaalisten parannusten saamisen pääehto, ja miten taas tämä järjestyminen on mahdollista vainoastaan sitä tietä, että perustetaan työväenseuroja sosialistisen tarkoituksen perustalla, ja nämä liitetään toistensa kanssa järjestykselliseen yhteyteen, muodostamaan yhtä suurta kokonaisjärjestöä, ja miten tällaisen järjestön syntymiseksi ja sen eteenpäin kehittämiseksi on työkansalle välttämättömän tarpeellista laittaa itselleen omat äänenkannattajat, jotka kaikissa yhteiskuntataloudellisissa kysymyksissä ajavat heidän luokkansa etuja.

Lyhyen väliajan kuluttua kysyin minä sitten, onko joukossa sellaisia, jotka tahtoisivat että työkansaa herätettäisiin ja että minä olisin yhtenä tätä herätystyötä tekemässä, paremman puutteessa. Saatuaani myöntäviä vastauksia, jatkoin edelleen: "No oletteko sitten ajatelleet, mitä tehdä tämän huoneen vuokran ynnä minun matkapilettini suhteen? Näiden suhteen on teidän minua autettava, jos kerran suositte tämän työni jatkumista. Minä esitän kolehdin kantamista teiltä. Se tulee näyttämään käsitättekö todellakin minut teidän hyvänne edustajaksi." — Kolehti kannettiin ja tulos oli \$34.00. Sitten perustimme yhdistyksen 52:lla jäsenellä, joka liittyi heti puolueeseen. Mutta ei siinäkään vielä

kaikki. Sain myös kaupaksi 80 dollarin edestä "Työmiehen" osinkoja ja 30 tilausta "Työmiehelle". Vaikka Työmies oli silloin "kuolleena", eivät Butten toverit epäilleet tehdä uhrauksia sen eduksi, sen haudasta uudelleen eloon herättämiseksi. Tätä ennen ei ollut paikkakunnalle tullut kuin 3 ainoaa "Työmiestä". Sitten puhuin minä vielä useamman kerran ja kannatus edelleen tuotti \$55.00. Tämä kaikki puhuu kyllin paljon siitä, mitä sain aikaan Buttessa.

Siirryin Red Lodgeen samassa valtiossa. Siellä oli minua vastassa tovereita hevosen kanssa. Ja he myös hommasivat puhumatilaisuuden minulle. Itse sain olla ihan huoletonna, he järjestivät kaiken. Kokoussaliin astuessani tapasin salin ihan täynnä väkeä. Samassa kajahti myös marssin sävel soittokunnan torvista, joka vaikutti mieleeni juhlallisen kohottavasti. Minä en ollut tottunut niin ylevään kohteliaisuuteen, että soittokunta olisi ollut mukana puhetilaisuudessa. Mainittu soittokunta oli muuten paras, mitä olen sittemminkään kuullut Amerikan suomalaisten keskuudessa.

Puhuin Red Lodgessa kuusi eri kertaa täydelle huoneelle. Ei siellä kannettu kolehtia, vaan lähtiessäni tuotiin minulle \$81.00 matka-avustukseksi, kuitenkin sillä sivuehdolla, että menisin Lead Cityyn, johon ehtoon minä luonnollisesti mielelläni suostuin.

Saavuin Lead Cityyn illalla kello 11,30. Menin hotelliin yöksi. Aamulla läksin tapaamaan suo-

malaisia. Ensimmäisessä majatalossa mihin astuin, olivat miehet juuri puhumassa Coloradon lakosta, parjaten lakkolaisia siitä, että he vaativat kahdeksantuntin työpäivää ja monesta muusta "syystä" haukkuen union miehiä.

Kuultuani heitä hetkisen, tartuin asiaan, ilmaisten kummeksivani heidän käsitystään unioista ja yleensä työväenaatteesta ja että minä tahdon puhua niiden puolesta. Sen kuultuaan sanoi eräs, että kuusi tuntia on korkein määrä mitä saan olla kaupungissa, jos puhun sanankaan siihen suuntaan mihin olin luvannut. Minä nousin seisomaan ja selitin: "En aijo lähteä tästä kaupungista ennenkuin sitten vasta kun olen puhunut suuni puhtaaksi ja saanut itselleni halun lähtemiseen, ja enkä luule tälläkään paikkakunnalla löytyvän muita niin pätkähulluja kuin te kaksi suupalttia (joista toinen tuon uhkauksen antoi), joiden uhkaukset eivät minuun mitään vaikuta." Tämän johdosta toiset läsnäolijat remahtivat myötätuntoisesti nauramaan, joten nuo kaksi saivat huomata heidän heti kallistuneen minun puolelleni.

Menin sitten suomalaisen haalin vuokraajan luo, joka taas ei lainkaan kysynyt minkälaista tarkoitusta varten haalia halusin. Maksoin hänen vaatimansa 10 dollarin vuokran ja pyysin kuitin siitä, jonka sainkin. Kauppa oli siis tehty, ja minä en olisi sitä purkanut millään ehdolla.

Puhumatilaisuuksiini, joita oli kaksi, sain kumpaankin lukuisan kuulijakunnan ja melkein yleinen

tunnustus annettiin sosialismille — vaan ainoastaan periaatteellinen tunnustus. Mutta helppohan sen onkin tehdä, toista on aatteen eduksi jotain tuntuva uhrata. Lead City on aina sen jälkeenkkin ollut paikka, vielä sittenkin kun sinne on perustettu sos. osasto, jossa sentin soikeaksi venyminen puolueen hyväksi uhraamisesta ollessa kysymys, on aivan yleinen sääntö.

Seuraava paikkani oli Minneapolis. Siellä myös oli jälkeen viime käyntini perustettu yhdistys, joka heti oli liittynyt osastoksi puolueeseen. Tämä osasto laittoi minulle viisi puhumatilaisuutta. Rahallista kannatusta sain \$21.00. Kykenin siis maksamaan viime kerralla tov. Laurikaiselta ottamani 9 dollarin lainan, josta hän otti kuitenkin ainoastaan 5 dollaria, nataan anteeksi 4.

Jatkoin matkaani Sandstoneen, Minnesotan valtiossa, jossa sielläkin puhuin, saamatta kuitenkaan mitään kannatusta. Sieltä jatkoin matkaani Cloquetiin. Täällä sain puhumatilaisuudessani \$3.50 kolehdin ja sen lisäksi J. G. Määttälä antoi \$10.00 yksityisenä lahjana. Täällä tulin siis taas autetuksi rahallisesti hyvälle kannalle. Cloquet on muuten tuollainen hyvin toverillinen paikka. Siellä on useita hyvin vakaantuneita sosialisteja, kuten esim. pariskunta Pasanen, josta toinen puoli, nim. mrs Pasanen, on laajemmaltikin tunnettu näppäränlaisena naispuhujana, ja Gusti Tuura. Pasas-pariskunta kuitenkin on jo nykyään poissa Cloquetista, nim. Duluthissa.

Cloquetista ajoin Hibbingiin, jossa tiesin alkavan A. S. V. Raittiusseuran vuosikokouksen. Olin läsnä siinä kokouksessa, — “missäpäs lika, ellei rattaassa”. Puhumatilaisuuttakin yritin, mutta en saanut, — kumma kyllä paikkakunnalla, jossa edellisellä kerralla olin tehnyt menestyksellistä työtä. Mutta sikäläiset toverit olivat sen jälkeen käyneen, tietysti Kurikan vaikutuksesta, yhä ihanteellisemmiksi. Ei siis muuta kuin odottaa suotusampaa aikaa. Sanoin tulevani seuraavalla viikolla torstaina uudelleen ja lähdin toisille paikkakunnille. Täytin lupaukseni, saapuen takasin ilmoittamanani päivänä, aikoen nyt saada kuulijakunnan ympärilleni. Vaan mitä hullua, huono onni yhä.

Synodalaiset olibat siksi illaksi varanneet vapaan konsertin ja laittaneet miehen jokaiseen kadun kulmaan valehtelemaan kansalaisille, että ei se Hendricksonni ole tullutkaan, joten on hyvä tilaisuus tulla heidän iltamaansa.

Siitä suunnitellusta menettelystä oli seurauksena, että kuulemaan saapui ainoastaan kymmenkunta henkeä, jolle summalle en viitsinyt varsinaista puhetta ruveta pitämään ollenkaan. Ainoastaan haukuin senkin paltaluhaksi, käskien mennä synodalaisten iltamaan, jonne kaikki muutkin olivat menneet. Siis riidassa erottiin. Vaan ei pitkäksi aikaa. Seuraavana päivänä menin toiskielisen toverin Peters'in luo ja pyysin häntä painamaan minulle 200 puheilmoituslippua, kieltäen samalla antamasta niistä mitään tietoa kellekään ennenkuin minä ne käyn

ottamassa huostaani. Sitten matkustin Chisholmiin perjantaiillaksi ja lauantai-illaksi Evelethiin ja sitten palasin takasin Hibbingiin, tekemään kolmatta yritystä.

Hain ilmoituslippuni toveri Peters'ilta ja annoin ne tovereille levitettäväksi ympäri vasta viiden jälkeen illalla, käskien viedä niitä jokaiseen suomalaiseen pesään mitä on Hibbingissä. Tällä kertaa ei siis ollut vehkeilemiseen aikaa synodalaisilla, ja minä sain niin suuren kuulijakunnan, että puoletkaan eivät mahtuneet huoneeseen. Kelpasi siis nyt tarttua sanaruoskaan. Ja olinkin sinä iltana parhaimmalla puhetuulellani, siis "oikeassa elementissäni". Kokonaista neljä tuntia iskin kummaltakin olalta. Ja terveellisesti se vaikutti, vaikka ma itse sanon. Se herätti Hibbingin osaston toimintakunnan, saattaen sen oikean luokkataistelun kannalle. Tuskin tarvitseisi mainita, että minä nyt taasen tunsin nautintoa, voittajan nautintoa, ja rohkeutta uusiin hyökkäyksiin. Kun voittaa, saapi lisää itseluottamusta; häviöt sitä vähentävät, ja sen tykkänään menettäminen on samallaisesta merkityksestä kuin noidalle salaisuuksiensa menettäminen.

Tällä retkelläni kävin rauta-alueen jokaisessa kaupungissa, mutta mitään kerrottavan arvoista ei tapahtunut ennenkuin vasta Duluthissa Amerikan Suomalaisen Työväenliiton vuosikokouksessa, jossa läsnäolemaan vartavasten riensin.

Mainittuun kokoukseen otti osaa kaikkiaan kymmenen edustajaa, jotka tässä nimellisesti mai-

nittakoon: Matti Heimo, edustaen Duluthin sos. yhdistystä, Ida Pasanen, edust. Cloquetin s. yhdistystä, Gröndahl, edust. Hibbingin s. yhdistystä, Sairio, edust. Virginian s. yhdistystä, Rivers, edust, Sandstonen s. yhdistystä, Tanner (ei tohtori Tanner), Nieminen ja Lundberg, edust. Hancockin s. yhdistystä, ("Jousi"-seuraa), Harpet, edust. Calumetin s. yhdistystä ja Matti Huhta, joka ollen A. S. Työväenliiton kirjuri, edusti liiton keskushallintoa.

Tärkein kysymys mitä tällä edustajasakilla oli päätettävänä, oli kysymys Amerikan Suomalaisen Työväenliiton yhtymisestä maan toiskieliseen sosialistipuolueeseen, suomalaisena liittona liiton keskuhallinnon kautta. Kysymys, jonka varsinaisesti viireille sai Vihtori Kosonen "Työmiehen" kautta, ja jota sitten muutkin "materialistisimmat" ainekset työnsivät eteenpäin, muiden muassa minä. Mutta tällä kysymyksellä oli vastustajiakin, jotka eivät olisi tahtoneet mainitusta yhtymisestä puhuttavankaan. Sellaisiksi tunnettiin muiden muassa Hancockin "Jousi"-seuran ja Calumetin sos. yhdistyksen pomot. Kun heitä tuli olemaan kokouksessa edustajina kokonaista 4 junkkaria, niin saattoi arvata kysymyksen suhteen syntyvän ankaranlaisen yhteenoton. Mutta olihan yhtymisen puolella kuitenkin enemmistö, mikäli kysymystä alettaissa pohtimaan tiesimme. Mutta mites kävikään? Kun puoli päivää oli tapeltu juuri kiihkeästi, kun minäkin olin selittänyt sekä haukkunut (hancockilaisia), osotti toimeenpantu äänestys yhtymistä vastaan viisi

ja sen puolesta neljä ääntä. Kuparisaarelaiset olivat siis voittaneet. Miten se, vastoin meidän ennakkotietojamme, niin meni?

Se meni niin senkautta että Isaac Rivers asetui puolueettomalle kannalle, jääden ottamasta osaa äänestykseen, ja että Matti Huhta äänesti kuparisaarelaisten kanssa — vaikka ennen kokousta oli sanomalehdessäkin ajanut yhtymisasiaa. Mutta hän, Huhta, selityksensä mukaan ei äänestänyt yhtymisperiaatetta vaan yhtymispäätöstä vastaan, sillä perusteella, että oli melkein viime tingassa ruvennut vahvasti epäilemään, tokko yhtyminen kokonaisena suomalaisena liittona, vain liiton keskushallinnon kautta, kuten tarkoitettiin, on lainkaan mahdollista. Selittäessään näin, sanoi hän samalla toivovansa että yhtymispäätös tulisi tapahtumaan Clevelandin edustajakokouksessa (jonka pitämisestä hän edellytti tässä kokouksessa tehtävän päätös, johon mennessä voitaisiin ottaa selvää millä tavalla toiskielisen puolueen sääntöjen mukaan kysymyksessä oleva yhtyminen käypi mahdolliseksi. Kyllä minä silloin suutuin Huhta-Mattiin ja sanoin hänelle vasten silmiä, että “sinä möit nahkasi hancockilaisille”. Me hävinneet todellakin uskoimme että hänen epäilyksensä oli vain teennäinen ja että hän todellisuudessa oli liittynyt yhteen juoneen kuparisaarelaisten kanssa. Kuinka lie ollut, mutta vähä jälkeen puheena olevan kokouksen sain tietooni, että hän, Huhta, epäilyksellään, olipa se sitten todellinen tai tennäinen, osui aivan oikeaan. Kuten tie-

dämme, tuli yhtymisaate Clevelandin edustajakouksessa onnelliseen päätökseen, mutta siinä ai-noassa mahdollisessa muodossa, että suomalainen liit-to oli hävitettävä.

Edellä kerrotulla A. S. Työväenliiton vuosiko-kouksella oli se historiallinen merkitys, että siinä lopullisesti tehtiin päätös Clevelandin edustajakouksen pitämisestä, joka tuli olemaan puolueellem-me niin suuresta merkityksestä.

Minä en ole vielä maininnut siitä mitään, että "Työmies" muutettiin Worcesterista Hancockiin. Se oli jo siellä kerrotun A. S. T. liiton kokouksen aikana. Nyt, tästä kokouksesta jotensakin suuttu-neena lähdettyäni, matkustin sitä, "Työmiestä", Hancockiin katsomaan, samalla luonnollisesti ollen tarkoituksenani ruoskia hancockilaisia ja calumeti-laisia oikein kummaltakin olaltani. Siellä olivat asiat vielä niin sekasin, että "Työmiehen" johto-kuntaan kuului samoja herrasmiehiä, esim. silloinen Päivälehdän toimittaja Ahlman, jotka ennen, kun täällä olisi tarvittu apua sosialistisessa raivaustyös-sä, eivät panneet rikkaa ristiin sosialismin eduksi, vaan kätyröivät, kulkien "vapaamielisinä" kirkon vanavedessä, ja jotka vielääkään eivät olleet toisel-laisiksi muuttuneet ainakaan pohjahengeltään. He kyllä nyt tällöin toimivat "Työmiehen" "eduksi", mutta sillä tavalla, että sitä vastaan oli noustava taisteluun, jos mieli saada Työmies sosiaalidemokra-tisen katsomuksen vaatimalle kannalle.

Hancockista menin Ishpemingiin. Oli kulunut neljä vuotta siitä, kun viimeksi Ishpemingissä kävin. Mitään erinomaista vastustusta en täällä nyt kohdannut, vaan en myös suurempaa aattemme kannatustakaan.

Seuraava paikkani oli Negaunee. Siellä sain puhua Kansankodin alakerrassa noin sadalle kuulijalle ja aineellinen kannatus oli välttävä. Sosialistiosastoa hommaamaan valittiin seitsemähenkinen komitea. "Työmiehen" etu tuli valvotuksi noin 10—15 tilauksella. — Negauneen ja Ishpemingin väliä on ainoastaan kolme mailia, mutta paljon enemmän eroavat näiden paikkakuntain kansalaiset toisistaan. Negaunee on ensikäymästäni saakka ollut hyvin suopea paikka sosialismille, kun taas Ishpeming mitä pimeimpiä paikkoja, oikea yölintuin pesä.

Negauneesta ajoin Milwaukeeen, Wisconsinin valtioon. Siellä ei taas paljo muita ollutkaan kuin aatteenmiehiä, ja vielä hyvin toimivia. Siellähän sitä pantiin toimeen "Työmiehen" hyväksi ne koko maata käsittävät arpajaisetkin. Täällä minun ei siis tarvinnut mitään muuta toimia kuin puhua, siinä kaikki, ja toiselta puolen nauttia K. Tuhkasen vieraanvaraisuudesta.

Poikkesin myös Waukeganissa Illinoisin valtiossa. Sielläkin oli olemassa jo sosialistiseura, kuuluen se osastona "Imatra"-liittoon. Täälläkään ei minun siis tarvinnut muuta kuin puhua mainitun osaston toimittamassa tilaisuudessa ja myydä "Työmiestä".

Chicagoon, tuonne yhteen elävien ihmisten suurhaudoista. Siellä tapasin maan yleisen sos. puolueen keskushallinnon kirjurin, joka olisi laittanut minut idän valtioihin vaalipuhujaksi, jos vain olisin ottanut sen toimen vastaan. Minä kieltäysin sillä perusteella, etten katsonut erityistä vaalipuhujaa idän suomalaisten keskuudessa kaikkein välttämättömimmäksi, koska täällä oli hyvin harvalla kansalaisella maan paperit, niinkuin on asianaita vieläkin.

Puhumatilaisuuksia sain Chicagossa useampia. Mutta täällä minulle tapahtui sellainen onnettomuus, että sairastuin, joka seikka, joskaan ei saattanut minua ihan vuoteelle, teki toimimiseni niin vaikeaksi, että katsoin parhaaksi alkaa pyrkiä mahdollisimman suoraa tietä lännelle kotiini. Tällä matkallani perheeni luo poikkesin kuitenkin vielä Waukegassa, Milwaukeessa, Duluthissa, Cloquetissa ja Minneapolisissa, puhuen suurella vaivalla näissä pakoissa ja aina kussakin pari vuorokautta maaten mihinkään kykenemättömänä. Viimeksi mainitusta paikasta otin sitte, räätäli Wm Heikkilän kera, rautatiepiletin Californiaan, jonne vaimoni lapsinemme oli muuttanut minun tällä kerrotulla retkellä ollessani. Mitään erinomaisempaa ei ollut tapahtunut perheeleni, paitsi että vaimoni oli saanut jo paljon entistä enemmän ystävällistä toveriseuraa.

Taasen terveeksi parannuttuani

Tämä vuosi, 1904, oli presidentin vaalivuosi. Kiertelin vaalikiihottajana Fort Braggissa, Eurekaassa ja Cakparassa. Vaalien jälkeen kävin Washingtonissa ja Oregonissa kauppaamassa "Työmiestä". Jouluksi kuitenkin ehdin taas kotiin. Sitten joulun ja uuden vuoden välissä kävin taasen Eurekaassa perustamassa sosialistiosaston. — Eurekaassa ei paljo tunnettu sosialismia, vaan oli siellä kuitenkin muutamia varmoja vakautuneita tovereja, niinkuin Heda Arola, tullut Virginiasta, Minnesotasta, Wm Remel ja Kalle Seppälä. Ajattelin, että nuo toverit on saatava järjestykselliseen toimintaan paikkakunnallaan, koska tiesin heidät sitäpaitsi jotenkin innokkaiksi, ja siksi menin mainittua paikkakuntaa "organiseeraamaan". Minun taktiikkani muuten on se, että ei perustaa semmoiseen paikkaan osastoa jossa ei ole edes pienempää luokkatietoista kantajoukkoa, sillä ilman sellaista perustaa osasto johonkin, on samaa kuin perustaa se kuolemaan tai ainakin tuulen ajeltavaksi. Monessa paikassa ei ole pienempi kantajoukkokaan voinut pitää osastoa hengissä, varsinkaan jos on jäänyt saamatta apua ulkoapäin. Niin kävi vastamainitussa Eurekaassakin, jossa ne harvat tietoiset toverit minun käyntini jälkeen jäivät ihan omanonnensa nojaan. Vihtori Kosonen kävi siihen aikaan lännellä, vaan hänenkin oli mahdollista käydä ainoastaan sellaisissa paikoissa, joista annettiin kutsu ja lupaus riittävästä matka-

avustuksesta. — Lännellä on muuten se paha puoli, että siellä ei panna niin suurta painoa herätykselle kuin tulisi panna. Muistan miten kävi esim. silloin kuin V. Kososta hommattiin lännelle. Kun tuli kysymys, josko hän tilataan aina San Franciscoon saakka, niin ei San Franciscon osasto pannut rikkaa ristiin hänen sinne saattamiseksi ennenkuin vasta sitten, kun minä yksityisenä olin suutuksissani uhannut toimia niin, että hän tulee tänne pääsemään, halusipa osasto sitä tai ei, jolloin osasto suostui laittamaan \$25.00 matka-avustukseksi Kososelle. Samalla tavalla oli Alex Rinne saanut taistella Taavi Tainion San Franciscoon saamiseksi. Mutta sitten kyllä ovat kaikki olleet erittäin tyytyväisiä kun ovat noita puhujia saaneet kuulla.

Palattuani Eurekaan olin kotosalla aina maaliskuuhun saakka, pitäen ruokataloa räätäleille. Mutta sitten oli juuri edellä mainittu Kososen käynti San Franciscossa. Hän kertoi "Imatra"-liitosta ja sen tällöisistä tarkoituksista (en ollut viime aikoina voinut seurata sen hommia tarkkaan, syystä kun asuin niin kaukana sen osastoista) ja samoin Amerikan Suomalaisen Työväenliiton (joka oli joutunut ihan kuparisaarelaisten valtaan) metkuista Clevelandin edustajakokouksen tärkeimmän päätöksen toimeenpanemista vastaan, joka päätös oli juuri se päätös suomalaisten sosialistiyhdistysten, niin hyvin "Imatraan" kuin A. S. T. liittoonkin kuuluvien toiskieliseen puolueeseen yhtymisestä, josta edellisessä luvussa mainittu. "Imatra"-liittoa "runnasi"

Brooklynin "Imatra"-seura, Vivtor Hall sen päämiehenä, ja A. S. T. liittoa "Jousi"-seura Hancockissa, etumiehinään Ahlman, Nieminen ja Lundberg, ja ehkä joitain muitakin. Noilla liitoilla oli vielä jonkun verran selkänöjää, kun kaikki haaraosastot eivät vielä olleet niistä eronneet. Näin asiain ollen velvoitti Kosonen minut lähtemään valloitusretkelle "Imatra"-liittoa sekä myös A. S. T. liittoa, mutta etupäässä näistä voimallisempaa, nim. ensin mainittua vastaan. Suostuin hänen "velvoitukseensa". Möin ruokalahommani ja muutin lähtiessäni perheeni Fort Braggiin, jossa asui tohtori O. H. Backman, jonka olin oppinut tuntemaan kunnollisena lääkärinä. Perheeni tarvitsi sellaista. Ja enkä unhoita milloinkaan sitä hyvää, tarkan ja kokeneen lääkärin taidon mukaan johdettua huolta, jota perheeni tuli tohtori Backmanilta saamaan, hänet pyydettyäni sen terveyttä hoitamaan.

Hyökkäykseni „Imatra“-liittoa vastaan

Maaliskuun 25 päivänä v. 1905 astuin laivaan Fort Braggin satamasta. Kulin sitten läpi Californian, Oregonin, Washingtonin, Idahon, Montanan ja Etelä-Dakotan Minnesotaan. Mitään erityisemmin mainittavaa ei tapahtunut tällä matkalla, vaikka kyllä poikkesin monessa paikassa, ja eikä Minnesotasta lännelle päin ollutkaan enää yhtään osas-

toa joka olisi vielä kuulunut "Imatra"-liittoon. Ennenkin siellä oli ollut ainoastaan kaksi, nimittäin Red Lodgessa Montanassa ja Aberdeenissa Washingtonissa. Minnesotan valtiossa oli vielä joitain "Imatrasta" eroamattomia osastoja.

Yksi sellainen oli Elyssä. Kun täällä olin puhunut ja arvostellut ankarasti "Imatran" toimintaa, niin osaston rahastonhoitaja näytti kuudenkymmenen dollarin rahasäkkiä ja sanoi: "Olisit saanut, jos olisit puhunut mieliksi." Tämä oli toinen kertani Elyssä, ja kuitenkin en saanut mitään kannatusta, lukuunottamatta tohtori Tannerin vieraanvaraisuutta, jota hän muuten osotti kaiken karvaisille aatteenmiehille, esim. yhtä hyvin Kurikalle kuin Hendricksonillekin.

Koko Minnesotassa ei tahtunut mitään erinomaista, vaikka kävin taasen jokaisessa tämän valtion suomalaisten suuremmassa pesäpaikassa. Vihdoin matkustin Duluthista Hancockiin, vesitse Superior-järveä, joka oli sangen virkitävä matka.

"Työmies" ei ollut ehtinyt paljo edistyä taloudellisesti sen jälkeen kuin viimeksi Hancockissa kävin, mutta se ei ollut kummakaan, koska sen taloudenhoitajanakin oli mies sellainen kuin Harbet. Toimitus sillä kyllä oli hyvä; silloin oli Kaapo Murros sen toimittajana.

Puhuin eräässä "Jousi"-seuran iltamatilaisuudessa ja kuvasin mainitun seuran johtomiehet sellaisiksi, jotka kuusi päivää viikossa ovat porvarillisia,

jopa kristillis-porvarillisia, ja seitsemännen päivän “pyhittävät sosialismille.”

Sen kaltaista puhetta eivät nuo johtomiehet sietäneet. Heihin kuului yhtenä eräs herra Carlson. Hän alkoi huutaa poliisia. Siihen kuulijakunta vastasi, että “mainio ammattinäyte”! — sillä Carlson oli juuri hakenut kaupungilta poliisin virkaa. Yleinen naurun remakka. Sitten koottiin minulle kolehti ja se toi kokonaista — 6 senttiä. Niin vähäistä kolehtia en ollut koskaan ennen saanut, vaikka monesti olin jäänyt saamatta sellaistaakaan. Hancockin “Jousi”-seura otti siis silloin rekortin kolehdin pienuudessa. Minä en ottanut vastaan moista summaa, vaan lahjoitin sen “Jousi”-seuralle.

Lähdin itää kohti, ottaen “Työmiehen” tilauskortteja mukaani ja lupautuen hankkimaan niillä kuun mittaan 50 tilausta Työmiehelle, jonka lupaukseni myös toteutinkin. Michiganissa poikkesin sivumennen Ishpemingissä, Negauneessa ja Marquetteissa. Kahdessa edellisessä paikassa oli jo sosialistiosasto, mutta viimeksi mainitussa ei ollut. Siellä sain kaataa kasken, sillä siellä ei vielä yhtään kertaa sitä ennen oltu puhuttu sosialismista. Siellä oli minulla noin puolisen sataa kuulijaa. Aineellista kannatusta en saanut yhtään.

Seuraava paikkani oli sitten Toronto, Ont. Can. Torontossa asuu jotensakin paljo suomalaisia, miehenpuolet ollen melkein suurimmalta osalta ammattimiehiä, etupäässä räätälejä. Suurin osa heistä oli

silloin Suomesta hiljan tulleita, ja niin ollen omasivat myös sosialistiset mielipiteet. Olihan siellä maassa kauvemminkin olleita. He pitivät ensinmainittuja "greenhooleja" lujilla, se on kiusailivat heitä sen johdosta etteivät he hiljan Suomesta tulleina tunteneet maan oloja ja tapoja. Minä kuitenkin tein sellaisen huomion, että ne "greenhoolit", jos tiesivätkin vähemmän Canadian oloista kuin ne vanhat "jenkit", tiesivät muita asioita paljon enemmän kuin he. Osanotto puhumatilaisuuksiin oli runsas, verrattuna suomalaisten yleiseen lukumäärään tällä paikkakunnalla. Kolehiti tuotti satoja kertoja enemmän kuin Hancockissa ja Työmiehelle sain 15 tilausta.

Matkallani "äärimmäiseen itään" poikkesin katsomassa sitä maailman kuulua, maailman suurinta vesiputousta Niagaraa. Sitä katsellessani mietin itsekseni, että onkohan kehityksenkin kulku samallaista kuin tuon veden eteenpäin syöksyminen. Jos on, niin sitä ei voi mitkään telkeet pysäyttää. Ehtymätöntä lähdeettä ei voi tukkia. Luonnon toiminta on suuremmoista ja järkähtämättömien lakien mukaan tapahtuvaa. Kaikki on kehityksen eli muutosten alaista. Ei vuorta, joka ei tulisi tasotetuksi, ei laaksoa, joka ei ylös kohoaisi. Työmiehet jotka tuon kaiken tekevät, ovat: lämpö, tuuli ja vesi —

Saavuvin Worcesteriin hautainkukituspäivänä, ja siellä oli suomalaisilla sosialisteilla jonkinlainen kenttäjuhla. Puhuin siinä juhlatilaisuudessa ja sit-

ten myös haalilla, jossa sielläkin oli paljo kuulijoita. Tein selvää Amerikan sosialistipuolueen ohjelmasta ja sen suhteista eri kansallisuuksiin ja siitä, miten mitään näkyvää tai tuntuva aikaansaamattomia ovat tässä maassa sellaiset itsenäiset, yksinomaan yhden kansallisuuden keskuuteen rajoittuvat liitot, jotka eivät kuulu koko maata käsittävään puolueeseen, jonkalainen on esimerkiksi "Imatra"-liitto. Koetin antaa terävimpiä iskuja kuin mitä sanavarastossani oli käytettävänä, — siitäkin syystä, että Worcesterilaiset olivat kovin huonosti auttaneet "Työmiestä" sen vielä ollessa siellä. Pistelevästä ja ruoskivasta kielestäni huolimatta kantoivat kollehdinkin minulle, joka tuotti \$1.90. Minä kiitin siitä ja lahjoitin tuon huikean (kuitenkin moninverroin vähemmän huikean kuin Hancockissa saamani) summan Worcesterin raittiusseuran talon velan maksuun. — Lukijani saattaa ajatella että eikös taalan ja yhdeksänkymmenen sentin summan jo pitäisi kelvata sosialistiakutaattorille. Kyllä se kelpaakin, jos se vain annetaan siinä mielessä, että annetaan vähästämmekin edes ainakin vähä, vaan jos sillä selvästi nähtävästi tarkoitetaan vain ivallisesti häväistä agitaattoria, niin siinä tapauksessa minä ainakin aina käännän iskun takasin antajaan itseensä. Worcester on ehkä vanhoillisin pesä idässä, ja ehkä yhtä epäsiistein elämäntavoiltaan. Miesmurhat olivat täällä siihen aikaan jokapäiväisiä tapauksia. Juopottelut ja tappelut olivat jokapäiväisen elämän tavalliset pyrintömäärät.

Worcesterista menin Maynardiin. Sinne olin etukäteen ilmoittanut tulostani, vaan sielläpä oltiin niin viisaita, ettei avustettu vastustajaa. Tämän paikkakunnan sos. yhdistys kun kuului vielä "Imatraan". Yhdistyksen puolelta ei siis hommattu minulle puhumatilaisuutta. Mutta sen tekivät muutamat yksityiset "leipäsosialistitoverit". Kuulijoita sain sangen vähä, samoin myös aineellista kannatusta. Se johtui siitäkin, että oli hyvin vähä aikaa ilmoittaa puhettani.

Se oli kesäkuun 2:na ja 3:na päivänä kun olin sitten Fitchburgissa. Edellinen näistä päivistä oli lauantai, vaan minulla ei ollut mitään puhumatilaisuutta. Olin sisällä Fitchburg Hotellissa. Siellä sain tutustua eräisiin herrasmiehiin, jotka sanoivat olevansa sosialisteja. Minä kuitenkin itsekseni epäilin heitä. Ja oikeassa olinkin, ainakin Haatajan suhteen. Sunnuntaina hommasivat täkäl. naiset kenttäjuhlan ja minä sain kunnian puhua siellä ja sitten toistamiseen saman päivän illalla täkäl. suomalaisen kirkon alakerrassa ihan tungokseen asti täydelle huoneelle. Siinä tilaisuudessa tunsin taas kerran itsessäni oikein paljo voimaa. Mieltäni nosti muistini siitä, että viisi vuotta sitten olin tämän saman yleisön keskuudessa ja sain yleistä pilkkaa ja halveksumista osakseni ja että nyt näjin niin suuren kuulijakunnan edessäni ja että nuoria lapsiakin oli siinä sangen innostuneina kuulemaan minua. Tämä tilaisuus vahvisti luottamustani aatteeni voimaan sekä itseeni. Aineellistakin avustusta sain

koko runsaasti. — “Raivaaja” oli silloin vielä pieni, ainoastaan kuuden kuukauden ikäinen. Mutta minä tein sen huomion, että sen edesauttamiseksi ajetaan toimia. Latojatkin olivat niin innostuneita, että tekivät työtä kuin urakkamiehet. Heistä siis näki, että “Raivaajan” menestyminen on heidän sydämmen asiansa. Toimittaja Tainio lähti silloin juuri laajalle kiertomatkalleen.

Fitchburgista suuntasin kulkuni Norwoodiin. Siellä oli myös olemassa pieni osasto. Mitään erinomaista ei tapahtunut. Puhuinkin vain erään toverin yksityisessä asunnossa.

Sitten kulin Kiipinniemielle. Ensimmäisenä iltana puhuin Lanesvillen puolella ja koetin antaa muutamia letkauksia sikäläisille vanhoille kivityömeistareille sen johdosta kun he olivat niin uskollisia kapitalisteja, vaikka eivät omistaneet muuta kuin työvoimansa, jota olivat pakotetut myymään todellisille kapitalisteille niin halvasta kuin he vain suvait्सivat siitä maksaa. Olivatpa he niin pitkällä “hyvässä uskossaan”, että kantoivat kellojensa perissä vaskisia lappuja, joihin oli kirjoitettu: “Roosevelt Washington 1904.” Minä sain sellaisen käsityksen, että sellainen lappu ajoi samaa tarkoitusta kuin lappu koiran kaulassa. Erittäin hauska tapaus oli puheeni loppupuolella täällä Lanesvillessä. Eräs tovereista alkoi kantaa kolehtia ennekuin minä olin edes lopettanut puheeni. Mutta silloinpas suurin osa yleisöä kävi kovin levottomaksi ja ru-

pesi tekemään lähtöä ulos. Minä silloin keskeytin kolehdin kannon ja sanoin: "Pankaa mies ovelle, minä annan hänelle rahaa, että hän saapi antaa 25 senttiä jokaiselle, joka pyrkii ulos sen vuoksi, että pitäisi panna jonkun sentin minun kolehtiini. Sillä tämä vaalikarja on aina tottunut s a a m a a n jotain puolueitten puhujilta ja sentähden loukkaantuu, jos jonkun puhujan suhteen sattuu asiat olemaan toisin päin." Tämän olisi luullut tepsivän. Mutta siitä huolimatta meni vielä jotain ulos. Silloin olin minä pakoitettu lyömään viimeisen valttini, joka oli seuraavanlainen: Pyysin hyvin kohteliaasti jotain paikkakuntalaista ottamaan selvää kuinka monta aasinkorvaparua minä saan tilata tälle paikkakunnalle Chicagosta. Minä en sanonut ketään aasiksi, vaan he käsittivät kuitenkin että he kai tässä aasimaisilta näyttivät. Tämän tapauksen pyytäisin sulkea lukijani huomioon esimerkkinä siitä, miksi agitattori tulee toisinaan käyttäneeksi sitä "raakaa kieltä".

Rockporthan se oli jonne A. F. Tanner perusti ensimmäisen sosialistiyhdistyksen. Siitä oli kulunut jo viiden vuoden paikkeille, mutta taaksepäin oli se yhdistys kehittynyt, ainakin siinä, että oli liittynyt "Imatra"-liittoon, ja muutenkin oli sen toiminta heikolla pohjalla.

Puhuin pienelle kuulijakunnalle Rockportissa. Mutta kuulijakuntani pienuudesta huolimatta tunsin jonkinlaista hellää toverillista tunnelmaa siinä

tilaisuudessa sen johdosta, että siinä kuulijakunnassa oli monta, joiden kuullen, ja juuri tässä samassa kaupungissa, olin ensikerran tunnustanut itseni sosialistiksi.

Rockportista menin Bostoniin, tervehtimään entisiä tuttujani. Olinhan asunut Bostonissa useita vuosia. Kovin lukuisa tuttavapiiri ei minulla siellä ollut, vaan se oli sitä parempi. Sitäpaitsi oli minulla täällä paljo toiskielisiä tuttavavia, joita liikealalla ollen olin saanut. Heitä niinkään kävin nyt tervehtimässä. Oli minulla puhumatilaisuuskin Bostonissa, vaan kuulijakuntani ei ollut täälläkään suuri. Sen aiheutti sekin luonnollinen syy, että Bostonissa ei asu kuin vähä suomalaisia, ja että niistäkin suuri osa on 20—30 vuotta sitten tänne tulleita ja jonkun verran yksityistä omaisuutta saaneita, joten sosialismi ei voi heihin vaikuttaa. Minä olen muuten huomannut ylipäiten kaikki vanhat Amerikan suomalaiset sellaisiksi palvautuneiksi olennoiksi, jotka eivät kasva, mutta eivät märkänäkään. Muutamia poikkeuksia on kyllä tästäkin. Nykyään on Bostonissakin s. sos. osasto, jota pitävät yllä suomalaiset palvelustytöt joidenkin miesten avustamina. Suomalaisia naisia on Bostonissa hyvin paljo, verrattuna saman paikkakunnan suomalaisiin miehiin.

Quincy on hautakivien hakkauskylä, hautakivien hakkaus ollen sen pääelinkeino. Tämän paikkakunnan suomalaiset miehet kuuluvat melkein

kaikki unioon, joka jo edellyttää että he muodostavat suopean maaperän sosialismille.

Puhuin Quincyssa perjantai-iltana, aikoen huomenna matkustaa laivalla New Yorkiin. Mutta Quincyn toveritpa eivät tyytyneetkään siihen, vaan tahtoivat minun puhumaan heille vielä toistamiseen lauantai-iltana, joten siis matkani laivalla New Yorkiin estyi. Mutta sen korvatakseen ostivat he minulle junapiletin, jolla tietysti hyvin kerkesin New Yorkiin huomiseksi. Ja tässä olkoon mainittu, että oikeastaan nuo Quincyn toverit ovat syypäät siihen, että minä olen ruvennut matkustamaan makuuvaunussa, milloin vaan suinkin on siihen tilaisuutta. He kun tuon mainitun piletin ostivat makuuvaunuun, ja kun ihminen näet myöskin on sellainen, että se kun kerran jotain hyvää saa maistaa, haluaa sitä siitälähtien aina huonomman asemesta. "Synti" on kasvavaa. Mukavaa se on olla "herrana". Ensiluokan rautatievaunussa sen hyvin tulee huomaamaan. Tässä lyhyt kuvaus mainitusta matkastani Quincyssä New Yorkiin Bullmanvaunussa. Astuessani vaunuun, otti musta perin hienosti kohtelias palvelija vastaan matkalaukkuni. Kun juna sitten lähti 12 aikaan, nimittäin yöllä, laittausin maata lelluvalle vuoteelle, riisuen oikein vaatteet päältäni ja kengät jaloistani. Kenkäni, kuten tavallista, asetin vuoteeni viereen. Kello 7 aamulla tuli mustamies herättämään, ilmoittaen että nyt ollaan New Yorkissa ja kysyen josko haluan heti lähteä vaunusta vai haluanko jäädä sinne nuk-

kumaan puoleen päivään asti. Kun olin hyvin väsynyt, jäin nukkumaan, sillä missään en ollut tuntenut nautinnollisemmaksi nukkua kuin siellä. Vihdoin tuossa puolenpäivän korvassa, aijottuani ruveta pukeutumaan ulos lähteäkseni, en löytänyt kenkiäni. Hain näet samallaisia kenkiä kuin minkälaiset olin yöllä jaloistani heittänyt. Vuoteeni vieressä oli kyllä yhdet kengät, mutta ne eivät olleet sellaiset, ne olivat kauniiksi kiillotetut. Mutta hetkisen ällistelyäni täytyi minun kuitenkin ruveta uskomaan, että ne ne sittenkin olivat samat kengät mitkä olin yöllä jaloistani heittänyt. Ne oli vain "talonpuolesta" laitettu kauniimmiksi pistää jalkaan. — Toilettihuone oli varustettu yltyleensä kuvastimilla ja jos minkälaisilla mukavuuksilla. Sannalla sanoen koko Bullmanin makuuvaunu oli hieno ja varten varustettu. Sieltä kun lähti, oli kaikin puolin valmis vaikka vihille.

New Yorkissa olivat toverit laittaneet suuret kenttäjuhlat, ja niin ollen oli minun puhuttava siellä jo päivällä. Bullman-vaunussa saamani virkistävä lepo ei siis mennyt hukkaan. Siellä kenttäjuhlassa tapasin vanhoja tuttujani, jotka ennen olivat ankaria sosialismin vastustajia, mutta jotka sittemmin olivat tulleet mukaan. He tulivat nyt tervehtimään toverinaan samaa räyhääjää Hendricksonia, jota ennen olivat pilkanneet, ja jolle hampaitaan-kin kiristelleet. Hauskaa oli tervehtiä heitä ja "kuitata" kaikki ne entiset. Pidin vielä toisenkin puheen new yorkilaisille maanatai-iltana.

Minulla oli ollut aikomus matkustaa New Yorkista Suomeen käymään, vaan siitä aikomuksestani tulin pakoitetuksi luopumaan sen kautta, että sain vaimoltani kirjeen, jossa hän pyysi minua palaamaan kotiin hänen ja lastemme luokse. En saattanut olla tuota pyyntöä noudattamatta syystä, että tiesin vaimoni terveyden olevan huonolla kannalla ja, että hän tulee pian antamaan minulle yhden lapsen — tai mahdollisesti parikin — lisää. Ennestään oli meillä jo kolme "herran lahjaa". Lähdin siis New Yorkista taasen avaraa länttä kohti. Ajoin kuitenkin pysähtyillä tai poikkeilla matkan varrella jossain puhumaan, kuten teinkin.

Seuraava paikkani New Yorkista lähdettyäni oli Cleveland. Mutta siellä poikkeamiseni oli ihan turhaa, sillä siellä eivät sosialistit olleet tehneet mitään siihen suuntaan, että olisin saanut puhua. Olinhan tietysti voinut itse hommata itselleni sellaisen tilaisuuden, vaan minulla ei ollut aikaa siihen, sillä minun täytyi jo huomenillalla olla Chicagossa, jonne olin luvannut siksi illaksi keritä. Siis olin pakotettu jättämään Clevelandin sellaisenaan sillä kerralla, vaikka kyllä tiesin, että siellä olisi tarvittu minun ruoskaani, sillä siellä oli silloin ainoastaan yksi "Imatra"-liittoon uskoton ja maanyleistä puoluetta kannattava toveri, nimittäin K. E. Savolainen. Muita en ainakaan tiennyt.

Siis taasen Chicagoon. Siellä sain puhua noin puolelletoitasadalle kuulijalle. En huoli tästä Chi-

cagossa käynnistäni paljon puhua, mainitsenhan vielä ainoastaan että kävin antamassa puolueen kirjurille raportin matkastani.

Chicagosta ostin piletin San Franciscoon. Pitkä taival edessä. Pilettini oli Rock Islandin tielle, joka kulettaa ensin Colorado Springsille ja sitten Coloradon vuoriston lävitse Salt Lakelle (Suola, järvelle). Poikkesin Leadvillessa, Coloradon valtiossa, joka paikka on ihmeellinen siitä, että siellä asuvat ihmiset ylempänä kuin missään muualla, nimittäin noin 11,000 jalkaa korkeammalla meren pintaa. Siellä sain osakseni lämmintä toveruutta. Puhuin kerran ja niin jatkoin matkaani eteenpäin. Yhdestä kummallisesta "sattumasta" en voi olla tässä sivumennen mainitsematta. Nimittäin siitä, etten olisi enää ollenkaan elävitten joukossa, jollen olisi poikennut Leadvillessa. Sille junalle jolla saavuin tähän kaupunkiin, oli tästä eteenpäin kulkiessaan tapahtunut onnettomuus. Varsinkin se vaunu, jossa minä olin matkustanut, oli pirstautunut ihan pieniksi palasiksi ja saattanut tapaturmaisesti kuolleitten luetteloon kaikki matkustajansa. Siinä siis olisi mennyt "Martti-räyhääjäkin", jollen olisi jäänyt Leadvilleen. Minä muuten olen ollut junaonnettomuudessa kolme eri kertaa. Ensimmäisen kerran olin sellaisessa vuonna 1897, Pennsylvanian valtiossa, toisen kerran v. 1902 Wisconsinin valtiossa, kolmannen kerran v. 1903 North Dakotan valtiossa. Jokaisessa niissä on kuollut ihmisiä, vaan minä en ole yhdessäkään edes loukkaantunut. Näyttää siis,

että kyllä Herra omansa säästää.

Kotiini taasen päästyäni oli minua isänä tervehtimässä yksi lapsi enemmän kuin lähtiessäni. Se oli syntynyt 18 päivänä kesäkuuta ja oli tyttö. Maaliskuun 22 päivänä lähdin ylläkerrotulle retkelleni. Nyt kotiintuessani oli 24 päivä kesäkuuta. Kolme kuukautta olin siis ollut taasen matkalla, jolla ajalla olin käynyt 22 eri valtiossa. Lähtiesäni oli minulla rahaa \$50.00, nyt palatessani \$6.50.

Wyomingin valloitus

Nyt oleskelin kotosalla (Fort Braggissa) parisen kuukautta, nähden vähä nälkääkin. Kävin kuitenkin tälläkin ajalla kerran San Franciscossa, jossa sain huomata joutuneeni muutamain sikäläisten "toverien" silmätikuksi sen johdosta, että olin antanut Chicagossa puolueen sihteerille raportin matkoistani, josta edellä olen lyhyesti maininnut. He kaikessa viattomuudessaan olivat pitäneet sen varsin pahana, käsittäen sen merkitsevän sitä, että minä olin muka esitellyt itseni toiskielisille tovereille suomalaisten virallisena organiseeraajana. Siihen käsitykseen olivat he päässeet varsinkin sen johdosta, että puoluesihteerin puolueraporteissa oli maininnut: "M. Hendrickson, suomalainen organiseeraaja, on puolueemme sihteerille ilmoittanut käyneensä seuraavissa valtioissa ja onnistuneensa

hyvin — — —” Tuo “organiseeraaja” kummitus oli saanut mainitut San Franciscon “toverit” niin pahalle tuulelle minua kohtaan, että he olivat päättäneet laittaa minut pois puolueesta — — syystä että olin käynyt “organiseeraamassa” uusia osastoja puolueeseen. Koko tuo “organiseeraaja”-pöpö oli kuitenkin ainoastaan siinä, että toiskieliset toverit olivat minut “organiseeraajaksi” käsittäneet ilman minun itse itseäni sellaisena heille esittämättä, — he, englanninkieliset yleensä, kun nyt sanovat organiseeraajiksi kaikkia jotain valtiollista puoluetta edustavia puhujia, huolimatta siitä, ovatko he puolueen virallisesti lähettämiä tai omasta päästään lähteneitä. —

Kun San Franciscon toverit nyt kerran olivat intoontuneet minua alaslyömään, niin he tekivät vielä muitakin syytöksiä minua vastaan. He esimerkiksi syyttivät minua lainatiedoista. Olivat saaneet päihinsä, että minä olen kaiken sen mitä suomalaisille tavallisesti puhun, oppinut englanninkielisiltä katupuhujilta, ja että niin ollen minä en ole lainkaan oikeutettu puheita pitämään. — Luonnollisesti minä koetin puolustaa itseäni noita heidän syytöksiään vastaan. Viimeksi mainitun johdosta käytin seuraavanlaista selitystapaa: “Tosin kaikki minun tietoni ovat tavallaan lainattuja, samoin kuin puhetaitonikin, jonka olen oppinut äidiltäni ja muilta, joita lähellä olen ollut. Tiedoistani on osa katupuhujilta, osa ehkä San Franciscon saivarenetsijöiltä, ja minkä mistäkin niitä olenkaan lainaillut,

tai paremmin sanoen saanut sen kautta, että minulla on korvat ja silmät ja monta muuta aisti ja niiden päälliseksi huomioonottamis- ja harkitsemiskyky. Mitä amerikalaisiin katupuhujiin tulee, kuuluu niihin usein maan oppineimpia miehiä, joilta kyllä julkean lainata tietoja yhtä hyvin kuin professoreilta yliopistossa.”

San Franciscon toverit osottivat silloin hyvän esimerkin siitä, miten paljo on jonkun edistyshaluisen työmiehen voitettava, jos mieli saada itseään kuuleman toiset työmiehet. He yrittivät vielä saada osasto hyväksymään heidän laatimansa paheksumislause minua vastaan, jonka he olivat laatineet edellä kerrottujen syiden johdosta. Kuitenkaan eivät saaneet osaston enemmistöä sitä hyväksymään. Pääpukarina tuossa hommassa oli eräs räätäli Steckman, joka mainitun paheksumislauseenkin oli laatinut, ja joka sen sitten omalla vastuullaan julkaisutti ”Työmieheessä”. Sama Steckman on nykyään Minneapolissa. Mutta minunhan piti tässä luvussa puhua siitä ”Wyomingin valloituksesta”.

Tuon ”suuren kysymyksen” oli siihen aikaan herättänyt Työmieheessä Kaapo Murros. Wyomingin valtio on vielä täydellisesti yölintujen maana, sinne eivät sosialismiauringon säteet ole vielä päässeet valloitustyötään tekemään. Sinne on joku saatava niitä viemään, niile porttia avaamaan, mutta kuka? Kuka lähtee tuonne kapitalisti- ja pappipe-tojen valtakuntaan, sillä siellä varmaankin on hie-

man vaarallista? — Kukas muu kuin hulluin joukosta — Martti! Kaikki tulivat tästä yksimielisiksi.

Minulle esitettiin asia, ja minä suostuin.

Odotellessani sitten suomalaisen järjestön virallista päätöstä asiasta, toimiskelin Työmiehen ja Rai-vaajan asiamiehenä Oregonin ja Washingtonin valtioissa.

Mutta odottelemanani päätös rupesi viipymään kyllästyttävän kauan, huolimatta siitäkin, että myötäänsä kirjoittelin siitä, kiirehtien sitä lopullisesti tekemään ja lähettämään minulle matkorahoja. Vihdoin kirjoitin että minä jätän koko aikeen, ellei nyt heti laiteta minulle rahoja. Sen johdosta sain postikortin, jossa käskettiin minua lainaamaan rahaa joltain toverilta suomalaisen järjestön tilille ja lähtemään, jota käskyä heti noudatinkin. Sain rahaa Kalle Lehdolta \$60.00 ja E. Ahlholmilta \$40.00, yhteensä siis \$100.

Matkallani Wyomingiin poikkesin Portlandissa ja pidin siellä kiihotavan puheen "valloitusretkeni" hyväksi ja sain \$13.50 kolehdin.

Portlandista suuntasin matkani sitten suoraan Wyomingin pimeään maailmaan. Kun se rupesi lähestymään, sain vaunun lasista huomata, että samallaista kuin ihmisten henkipiiri, on täällä Jumalan luontokin.

Ensimmäinen paikka mihin pysähdyin, oli Diamondville. Menin hotelliin ja otin sieltä huoneen, ja kun sitten olin syönyt puolisen, lähdin ulos kat-

selemaan ja tiedustelemaan, josko on mitään mahdollisuutta puhumatilaisuuden saamiseen. Kävellessäni kaduntapaista, huomasin erään kyltiä, jossa oli sanat: "Suomalainen kelloseppä Matti Kangas".

Astuin sisälle ja aivan oikein, siellä puhuttiin suomea, Härmän murteella. Ja mitäs sitten olla-kaan, kun hetkinen oli haasteltu, päästiinkin selville että oltiin aatetoverukset. Sitten tapasin Matti Harjun, jonka olin tullut tuntemaan Butlessa, Montanan valtiossa ja joka siellä oli ensimmäisenä miehenä sos. osastoa perustettaessa. Tuomasin nyt: "Mitä hittoa, täällähän ei muita tapaakaan kuin sosialisteja! Miksi minut sitten oikeastaan on tänne lähetetty?"

Mainitut toverit hommasivat sitten minulle tilaisuuden puhumiseen, eivätkä ainoastaan yhden, vaan useampiakin. Perustimme sos. osaston, joka on ollut toimessa siitä lähtien.

Sitten kävin Cumberlandissa. Siellä puhuin "No. 1:sen" iltamassa. "No. 2:sen" päällä en saanut puhumatilaisuutta. Mutta mieskohtaisesti puhuin sielläkin asiasta ja otin tilauksia "Raivaajalle" ja "Työmiehelle" ja vieläpä Helsingin "Työmiehelle". Niine hyvineni lähdin sitten tieheni Cumberlandista. Poikkesin sitten vielä Frontierissa, jossa tapasin hyvin tiedonhaluista väkeä.

Rock Springs se sitten oli se oikea taistelun paikka, jossa jo kysyttiin voimaa ja uskallusta.

Saavuvin sen asemalle klo 4,45 jpp. Minua vastaanottamassa asemalla olivat toverit Iivari Hii-

pakka ja J. O. Olin, ynnä joukko muita suomalaisia. Heidän seurassaan kulin sitten J. O. Olinin asunnolle. Mutta olipa saattueessani lainsotilaitakin — nimittäin poliiseja.

Ensimmäinen puhumatilaisuus ilmoitettiin sitten olevaksi Nuorisoseuran huoneella. Mutta samalla kävin minä salaisesti vuokraamassa eräältä yksityiseltä “haalin” viideksi eri illaksi. Nuorisoseuran huone kiellettiin, kuten olimme arvanneetkin. He luulivat sillä tekevänsä käyntini täällä turhaksi. Mutta siinäpä pahasti erehtyivät. Saivat kuulla, että minulla onkin valmiiksi vuokrattu huone muualla. Silloin tuli kaupungin pormestari poliisipäällikön seuraamana luokseni ja kielsi minua puhumasta. Vaan minä väitin tulevani varmaan puhumaan — Yhdysvaltain perustuslain minulle, maan kansalaiselle takaaman oikeuden perusteella. “Jos te luulette voivanne tämän oikeuden minulta riistää, niin olkaa hyvät — — —”, sanoin.

Kun heidän kieltonsa ei siis auttanut, niin tuli haalin omistaja luokseni ja ilmoitti, ettei hän voikaan antaa minun käyttää huonettaan. Silloin minä näytin häneltä saamani kuitin ja selitin: “Tämän huoneen käyttöoikeus on nyt minulla viisi ilttaa perätysten. Sinä et siis voi minua estää tätä käyttämästä niin kauan kuin minä en ole peruuttanut kauppaamme, jota minä taas en millään ehdolla tule tekemään.” Miesparka meni surkeaksi ja selitti että komppania on uhannut ryhtyä poikot-

teeraamaan hänen liikettään, jos hän vain antaisi minun puhua huoneessaan. Asiain näin kriitilliseksi käytyä, menin ja otin lakimiehen asiaamme valvomaan ja puoltamaan.

Kun komppanian kätyrit olivat kaikki keinonsa menettäneet, ryhtyivät he vielä yhteen jälellä olevaan. He uhkasivat panna työstään pois jokaisen työmiehensä joka uskaltaisi käydä minun puhettani kuulemaan ja laittoivat vahdit haalin ympärille katujen kulmiin ottamaan ylös ketä haaliin menee. Itse komppanian pää työnjohtaja, supitentti, oli mukana urkkimassa. Ja haalin sisäpuolelle oli sijoitettu kaksi poliisia.

Mutta kaikesta siitäkin huolimatta saapui minulle suuri kuulijakunta, oikein kuin kiusalla sen johdosta, että sinne oli kielletty tulemasta.

Se ilta muodostui sitten hyvin sisältörikkaaksi. Paitsi sitä, että minä olin parhaimmassa elementissäni, juurikuin ärsytetty koira, saatiin kuulla hyvän pianonsoittajan säestämää laulua miss Caits'ilta, joka oli hyvin tunnettu laulajatar lännellä.

Paitsi varsinaisia puheitani, panin minä täällä toimeen sellaisia keskusteluja, joissa opetin sosialismin aakkosia. Perustettiin osasto, jolle kuitenkin, olosuhteitten pakosta, annettiin salainen luonne: Valittiin kolmihenkinen johtokunta ottamaan salaisesti sisään jäseniä ja pitämään niistä kirjaa. Jokaiselle jäsenelle annettiin numero, jonka omistajasta ei saanut kenenkään, edes saman seuran jäsenten, tietää paitsi numeron omistajaa itseä ja johto-

kunnan jäseniä, joiden tuli antamansa numero allekirjoittaa. Numeron, jonka alla oli johtokunnan jäsenten nimet, tuli jokaisen yhdistyksen jäsenen hyväksyä, vaikka eivät tienneetkään kuka sen omistaja on. Tämän seuran jäsenistöön tuli enemmän naisia kuin miehiä, ja sellaisena salaperäisen luonteisena se toimi aina vuoteen 1907, jolloin se Vappuna puhkesi julkiseksi.

Kolme viikkoa viivyttyäni Rock Springsissä ja toimittuani parhaimpani mukaan, lähdin Hannaa kohti, jonne muutamalle toverille olin kirjoittanut tulostani, saamatta kuitenkaan vastuuta.

Tietäen komppanian salapoliisien pitävän silmällä liikkeitäni, ostin piletin Denveriin ja lähetin sinne kapsäkinikin, koettaen siten eksyttää nuo hurtat jäliltäni. Vaan turhaan, sen sain Hannaan päästyäni huomata. Astuttuani junasta ulos, se oli klo 9,45 aamulla, ja lähdettyäni kävelemään suo-raapäättä kaupungille päin, en päässyt edes aseman piirin ulkopuolelle, kun jo tarttui käsivarteeni mies, sanoen samalla että minä en saa poistua asemalta, vaan on minun jatkettava matkaani samalla junalla millä olin tullut. Kerittyäni katsomaan miestä, tunsin hänet samaksi salapoliisiksi jonka jo Rock Springsissä oli huomannut hiiviskelevän ja urkkivan jälilläni. Mutta ei siinä vielä kyllin, moista määräystä olisin tuskin totellut. Asiat oli järjestetty niin pitkälle, että samalla kun hän minut pysäytti, kiertyi ympärilleni noin 50 aseilla varustettua lehmäpaimenta, cow-boyta. Yksi paha seikka,

joka tietenkin oli häätäjäieni hyvänä valttina, oli se, että Hannassa ei ole yhtään mitään muuta kuin komppanian omaisuutta. Yksin tietkin kuuluvat komppanialle. Siis en voinut muuta kuin antaa väkevämmän edessä sillä kertaa. Junaan siis ja Denveriin, jonne piletin olin ostanut Rock Springsissä. Sinne päästyäni illalla 9,50, sain huomata saman salapoliisin seuranneen minua sinnekin.

Denveristä jatkoin matkaani Leadvilleen, jossa jo taas sain puhua. Samoin sitten myös Telluridesa, jonne perustin myös osaston.

Olisi paljonkin kerrottavaa tältä "valloitusretkeltäni", vaan tilan ahtauden tähden täydyn "kuitata" tällä.

Taasen kotona. — Maanjäristys. — Hibbingin edustajakokous

Se oli tammikuun 5 päivänä 1906, kun pääsin kotiini Fort Braggiin Wyomingiretkeltäni. Tuntui taasen erittäin hauskalta Tyynenmeren rannikon lämpöisessä ilmavyöhykkeessä, jossa ruusut ovat kauneimmillaan tammikuulla. Kun siihen vielä liitettiin kodin suloisuus, niin tunsinpa itseni taasen oikein onnelliseksi.

Aijoin sitten muuttaa perheeni Washingtonin valtioon. Mutta Fort Braggin toverit estivät minut sen toteuttamisesta. He hommasivat minulle

sadan dollarin lainan, jolla minä ostin viisi eekkeriä maata, jolle maalle rakensin sitten pienen oman kodin. Sitä rakentaessani luiskahti talven aika ja kevät aina huhtikuun puoliväliin, jolloin sitten rupesin varustelemaan itseäni taasen uudelle kokomaata käsittävälle kiertomatalle. Jo saman huhtikuun 18 päivän aamulla piti minun lähtemän. Mutta mitenkäs kävikään?

Sinä aamuna vähä yli kello 5 tapahtui sellainen täräys, että varmaan vähintään miljoona ihmistä heräsi silloin yönestään samalla minuutilla.

Kun olimme selinneet vähä järkiimme ensi säikähdyksestä ja huomanneet olevamme loukkaantumattomia, riensimme alakertaan katsomaan miltä maailma sellaisen täräyksen perästä oikein näyttää. Ensiksi saimme huomata salimme lattian pahasti pullistuneen ja toiseksi syyn siihen olevan siinä, että huoneemme oli siirtynyt vain neljä jalkaa eteläänpäin pois tavalliselta sijaltaan pölkkyjen päältä ja jäänyt lattian alla olleen yhden ison pölkyn varaan. Sitä seuraava huomiomme oli kuitenkin paljo kauheampi: Saimme huomata Fort Braggin kaupungin liekkimerenä. — Se, mikä tuon kaiken oli saanut aikaan, oli se kuuluisa Californian maanjäristys.

Toukokuun 6 päivänä heiluttivat Fort Braggin toverit nenäliinojaan jälkeeni Fort Braggin satamasta. Niiden joukossa olivat minunkin o m a n i, Saima ja lapsemme. Pienokaistemmekin käsissä

niin lieputtelivat valkoiset liinat, ja samalla huusivat he: "Tule, Martti-isä, pian takasin!"

San Franciscoon päästyäni sain huomata, ettei ole sielläkään paikat läheskään ennallaan. Siellä se vasta oikein hirmu vallitsikin: Seitsemän neliömailia parasta kaupunkia raunioina, satoja tuhansia ihmisiä kodittomina. Mahdotonta on minulle kuvata tuon suuren kaupungin silloisia kauhuja, ja niinpä jätänkin ne ja kiinnyn yksinomaan omiin matkatehtäviini ja niiden kanssa yhteydessä oleviin seikkoihin.

San Franciscon suom. sos. osasto oli silloin sekin maanjäristyksen takia hajaannustilassa, sen jäsenistä kun oli suuri osa lähtenyt pakoon maanjäristyksen kaupunkiin tuomaa kurjuutta, ja kun jällelle jääneet eivät voineet pitää kokouksia muualla kuin Berkeleyssä ja sielläkin ainoastaan ulkona kentällä.

Minä vuokrasin puhumista varten haalin West Berkeleyssä sunnuntai-illaksi, ja sain lukuisanlaisen kuulijakunnan. Puheeni ohella nostin kysymyksen sos. osaston perustamisesta tänne Berkeleyhin, ja sitä kannatti moni. Niinpä siis syntyi sos. osasto Berkeleyhin.

Seuraavan päivän, maanantain, illalla seisoin rautatieasemalla aikoen ottaa junan Portlandia kohti, kuitenkin vahva epävarmuus mielessäni siitä, onko viisasta jatkaa nyt ollenkaan matkaani. Ja niinpä kävikin sitten, että junaan kun olisi pitänyt astua, en uskaltanutkaan tehdä sitä. Rohkeuteni

sillä hetkellä lannisti aikomani pitkän matkan epävarmuus ja elävä, ikävän seuraama muistoni niistä huudoista, joita lapsieni olin kuullut huutavan jälkeeni Fort Braggin satamasta, jotka kuuluivat: "Tule, Martti-isä, pian takasin!"

En siis lähtenytäkään. Palasin takasin K. Kallion asuntoon, josta viimeksi olin lähtenyt. Mutta vaikka sen nyt olinkin tehnyt, kotiini en silti voinut vielä lähteä, varattomuuteni tähden. Seuraavana aamuna menin kysymään työtä, ja sattui niin onnettomasti että sainkin sitä. Se oli nikkarityötä. Niin siis tuli akutaattorista nikkari — ammattitoveri Kristukselle, joka myös oli akutaattori. Siinä työssä pysyin sitten siihen asti kunnes heinäkuun lopulla tuli kysymys Hibbingin edustajakoukseen lähtemisestä. Kukaan muu kun ei Californiasta lupautunut lähtemään — vaikka olisi luultu mielelläänkin lähtevän ainakin jonkun niistä rikkiviisaista, jotka aina suurella suulla rähisivät väärästä menettelystä sos. puolueessa — niin, kukaan heistäkään kun ei luvannut lähteä tuhlaamaan paria viikkoa aikaa sosialismin eduksi, niin minä lupauduin eli oikeastaan tarjouduin, ja sain edustajavaltuuden Berkeleyyn osastolta. Läksin siis, suunnaten matkani pohjoislännen kautta Hibbingiin, Minnesotaan.

Siitä "historiallisesta" Hibbingin edustajakouksesta, johon niin kaukaa oli ajanut, en minä aijo ryhtyä tässä paljo kertomaan, syystä koska sen menosta ja sisällöstä on ehkä kaikilla lukijoillani

johonkin määrään tarkat tiedot. Puhuttiinhan siitä niin paljo ja yhtä paljo kirjoitettiin, ja onhan siitä jälellä oikein kirjaksi laitettu pöytäkirja, joskin perin keho ja useassa asiassa hyvin puolueellinen. Mainitsen ainoastaan, että puheena oleva kokous oli hyvin suuresta merkityksestä Amerikan suomalaiselle sosialistiliikkeelle. Tärkein sen suorituksista oli pohjan laskeminen meidän nykyiselle kansalliselle järjestöllemme. Siitä kokouksesta lähtiessäni olin niin tyytyväinen, etten lähtenytäkään sille retkelleni ympäri Amerikkaa, jolle olisin lähtenyt, jollei sitä kokousta olisi ollut, tai jollei se olisi päässyt niihin tuloksiin joihin se pääsi. Sen aikomani laajan retkeni asemesta kiertelin nyt vaan niissä paikoissa Minnesotassa, joista oli annettu minulle kutsuja, ja sitten lähdin etelän kautta takaisin lännelle. Sillä matkallani kävin Mexicossa ja sain nähdä sen kuuluisan Arizonan Cactus-metsän ynnä monta muuta luonnon ihmettä.

Päästyäni taasen kotiin perheeni luo, odottelin pari viikkoa Kaapo Murroksen sinne tuloa. Hän saapuikin ja oleskeli meillä yhden viikon, jolla ajalla piti neljä luentoa paikkakunnallamme. Hänen luentonsa perustuivat laajoihin ja tarkkoihin tietoihin ja olivat hyvin harkittuja ja johdettuja. Hänen lähdettyä lähdin minäkin taasen San Franciscoon töihin, muuttaen myös perheeni Berkeleyhyn. Suunnittelimme asua täällä ainakin kaksi vuotta. Asuntomme Fort Braggissa annoimme vuokralle. Mutta mitäs ollakaan. Nyt rupesin saamaan

pyyntöjä yleisen organiseeraajan virkaan. Siihen virkaan ei minua nyt haluttanut, koska olin juuri muuttanut, kuten mainittu, perheeni pois kotoa ja koska olin hyvässä työssä, joka työnsä puolesta ei ollut lainkaan kiusallista ja jossa maksettiin myös parempaa palkkaa kuin organiseeraajalle oli päätetty maksaa, nimittäin 5 dollaria päivältä, kun organiseeraajalle sitävastoin ainoastaan kolme dollaria ja ylöspito. Mutta kun niitä kehotuksia ja pyyntöjä aina vaan tuli, niin vihdoinkin päätin asettaa itseni kokelaana äänestettäväksi. Kun vaalit sitten päättyivät minun voitokseni, muutin perheeni takasin kotiin Fort Braggiin ja lähdin sille retkelle, josta seuraavassa lyhyesti kerron.

Yleisenä Organiseeraajana

Se lähtöni tapahtui maaliskuun 26 päivänä 1907. Sille retkelle lähtiessäni ei minun tarvinnut murehtia sitä, miten saada aineellista kannatusta, ei tarvinnut edes lainata, kuten Wyomingiretkelle lähtiessäni. Pian opin sen, että nyt olen virkaa tekevä puhuja eli "rovasti". Pian tulin huomamaan myös sen, että neuvoilla on suurempi merkitys silloin kun ihmiset niitä pyytää. Jos neuvoja, vaikkapa hyväkin, lähtee kauppaamaan, niin niitä ei saa menemään niiden oikeasta arvosta, vaan polkuhinnasta; usein saapi niiden kaupitsija potkuja pakaroilleen.

Mitään erityisemmin kerrottavaa en kokenut viidessä lännen valtiossa, nim. Californiassa, Oregonissa, Washingtonissa, Idahossa ja Montanassa, vaikka kävin melkein jokaisessa näiden valtioiden suuremmassa pesäpaikassa ja perustin useita osastoja. Vasta Wyomingista on minulla taasen muutamia huvittavampia tai merkillisempiä muistoja kerrottavana.

Siellä oli uniokysymys juuri kuumimmillaan. Siellä Cumberlandissa sain taasen minäkin komppanian ja kaupungin herroilta suurempaa huomiota osakseni. He, kuultuaan puheestani, jonka olin pitänyt suomalaisen raittiusseuran huoneella lauantai-iltana, lähettivät poliisin kieltämään minua enää puhumasta, evästäen tuon poliisinsa uhkauksella, että minun kokoukseni tultaisiin hajottamaan ja suomalaisen raittiusseuran huone sulkemaan, jos vaan heidän kiellostaan huolimatta uskaltaisin vielä puhua.

Tottelinko minä tässä heitä? Minä en olisi ollut enää "Martti", jos olisin sen tehnyt. Alotimme toisen kokouksemme klo 2 jpp. sunnuntaina. Olin kerinnyt puhua jo noin tunnin verran ja sen varalle, että poliiseja uhkauksen mukaan tulisi kokoustamme hajottamaan, naulinnut kaikki kuulijani penkkiin, sillä yksinkertaisella keinolla, että julistin että jokainen ken lähtee poliisin käskystä ulos ennenkuin kaikki yhdessä on suostuttu lähtemään, on urkkia, jonka kurittamiseksi me osaamme yhtä

hyviä keinoja kuin Venäjällä samallaisia sotnialaisia vastaan osataan. Sitten aloimme ottaa jäseniä perustettavaksi päättämäämme sos. osastoon. Mutta silloin, kerittyämme ainoastaan muutamia puolueen jäsenhakemuskortteja kirjoittaa, ilmoittaa joku että poliiseja on tulossa sisälle. Minä ehätin määräämään: "Jokainen pysyköön paikoillaan" ja sitten riensin poliiseja vastaan ulos ja — kutsuin sakin, johon kuului noin kymmenkunta poliisia, sisälle. Siinä oli päämiehenä komppanian superintendentti. Hänen pyysin minä astumaan huoneen perälle. Hän ilmoitti aikovansa ajaa kaikki ulos ja sulletuttaa huoneen, ja kysyi kuka on kokouksen puheenjohtaja; hänet sanoi hän tahtovansa puheilleen huomenna. Mutta pahasti näytti häneen heti vaikuttavan se, ettei joukkoni näyttänyt mitään pelästyksen merkkejä. Kun sitten noin 15 minuuttia olin väitellyt hänen kanssaan, lähti hän poliiseineen tiehensä. Siellä sain taas yhden pienen kokemuksen siitä, mitä pelkäämättömyydellä, yksimielisyydellä ja tarmokkaalla johdolla saadaan aikaan. Me olimme siellä toisellinen joukko kuin Ashtabulan sosialistit, jotka parin poliisin käskystä lähtivät omasta kokoushuoneestaan, huolimatta siitä, etteivät olleet rikkoneet mitään lakia. Siis me olimme voittaneet. Perustimme sos. osaston 52 jäsenellä ja minä puhuin vielä kerran. Parin viikon kuluttua siitä, oli jo uniokin perustettu Cumberlandiin. Viimeinen isku oli siis annettu sensuurille Wyomingissa.

Minä kävin taasen penkomassa useassa paikassa Wyomingin valtiossa. Mutta kaikkialla sain huomata suuren muutoksen tapahtuneen parempaan päin puolentoista vuoden ajalla. Pimeä Wyoming oli avattu uudenaikaiselle aatevirtaukselle. Edellisellä käynnilläni siellä olin ottanut 145 tilausta sosialistilehdille; nekin osaltaan olivat vaikuttaneet terveellisesti.

Rock Springsistä suuntasin matkani pohjois-Minnesotan suomalaisten sosialistien kesäjuhille, jotka silloin pidettiin Evelethissä. Pidin useita puheita luentokursseilla, jotka pidettiin mainitun juhlan yhteydessä.

Siellä Evelethissä silloin sain ensikerran selvästi huomata, että jotain erinomaista on nyt rauta-alueen ilmapiirissä. Sen sain huomata siitä suuresta ja hartaan vakavasta osanotosta, jota yleisön puolelta saivat luentokurssit ja kaikki puhetilaisuudet osakseen. Jokaisessa niissä tilaisuuksissa kun oli väkeä aina viidestä sadasta ylöspäin. Se jo selvään osotti, että rauta-aleen suomalainen raatajaväestö on väsynyt kymmentuntiseen puskemiseen ja nälkäpalkkoihin. Minun velvollisuuteni sos. puolueen organiseeraajana oli antaa täysi tunnustus Lännen Kaivosmiesliitolle, koska se oli tunnustanut sosialismin perimmäiseksi päämääräkseen ja sosialistisen politikan toiseksi taisteluaseekseen työkansalle ci-keuksia taistellessaan, ja kehoittaa rauta-aluealaisiakin järjestymään unioon ja liittymään tähän liittoon, ja sitten tämän mahtavan liiton turvissa teke-

mään rynnäkö nylkijöitään kapitalisteja vastaan. Minun persoonallinen mielipiteeni muuten on se, että ilman poliittillista taistelua eivät ammattijärjestöt voi saavuttaa työkansalle yleisempiä oikeuksia. Minä siis äskenmainituilla puheillani koetin avustaa rauta-alueen kaivostyöläisten järjestymistä, vaan en kuitenkaan uskonut, että siellä jo niin pian lakko tulee puhkeamaan kuin se puhkesi. Silloin kuin se puhkesi, olin Minneapolissa. Se alkoi Duluthissa olevalta Duluth Messape & Northern Companyn rautamullan lastaustokalta.

Erittäin hauska kohtaaminen oli minulla Minneapolissa. Kun olin mennyt erääseen hotelliin ja kirjoittanut nimeni sen päiväkirjaan, ilmoitti hotellin konttorimies, "clerkki", että minua on odotettu tulemaan tähän kaupunkiin ja että muutamat sanomalehtien reportterit pyytävät saada interjuuvata minua. Viidentoista minuutin kuluttua siitä, lähestyi minua kolme reportteria, jotka edustivat kolmea Minneapolin suurinta päivälehteä. He tarjosivat sikaaria ja esiintyivät muutenkin hyvin kohteliaasti, kuten amerikalaisen sanomalehtireportterin tapa vaatii. Pääasiana oli heillä pyytää minulta tietoja yleisestä mielialasta lakkolaisia kohtaan, vaan monista muistakin puhjennutta lakkoa koskevista seikoista pyysivät he kiihkeästi tietoja. Vaan minä en ruvennut antamaan heille niitä, ja niin heidän käyntinsä luonani oli heille ihan turha. Syy siihen, etten ryhtynyt tyydyttämään heidän tiedonnälkäänsä oli tiedossani siitä, että he tulisi-

vat vääristelemään antamiani tietoja ja muutenkin väärinkäyttämään nimeäni, joka, yleinen organiseeraaja kun olin, ei olisi ollut vähästä merkityksestä.

Minnesotan rautamullankaivajat luonnollisesti hävisivät lakkotaistelussaan, syystä siitä, että he alkoivat lakkonsa liijan valmistumattomina ja sitäpaitsi pahaan aikaan. He eivät olleet kokeneita lakkotaistelijoita; samoin oli heidän johtajiinsa nähden asianlaita.

Samaan aikaan oli United Mine Workers-liitolla lakko myös Wyomingissa, jolla työläiset siellä onnistuivat saamaan kaikki vaatimuksensa lävitse.

Yleisenä organiseeraajana ollessani tulin kulke-neeksi niin laajalla alueella, että on mahdotonta tässä tilan ahtauden tähden lähteä sitä retkeäni eri paikkakuntia myöten seuraamaan ja selostamaan. Päätehtäväni oli katsoa, että sos. osastojen toiminnassa ei olisi mitään epäsosialistista suuntaa, ja puolustaa puoluettamme niitä syytöksiä vastaan, joita vastustajiemme taholta puoluettamme vastaan alituiseen viskellään. Kuten syytöstä vapaarakkaudesta, juopottelusta ym. "porsastelusta". Toisena puolena tehtävääni oli materialistisen historiankäsityksen selvittely ja myös selonteko Yhdysvaltain valtiokoneiston kokoonpanosta ja siitä, missä suhteessa se on kansanvaltainen ja missä ei.

Tässä pääasiallisimmat osat matkaohjelmaani yleisenä organiseerajana. Yhdeksän kuukauden ajalla matkustin 13,000 mailia, käyden 28 eri valtiossa ja 122 suomalaisten pesäpaikassa ja pitäen

190 eri puhetta, joita kuulemassa kävi kaikkiaan noin 45,000 kansalaista. Vapaa kannatus korvasi melkein kaikki minun palkkani ja matkakuluni. Se nykyään yleisenä oleva väite, että ei kannata palkata puhujia, on erehdys, joka perustuu vähiintietoihin ja huonoon ymmärrykseen asioista. Mainitun kannatuksen minulle antoi etupäässä sosialismiaatteelle suosiollinen ja sitä edistämään halukas yleisö. Järjestöömme kuuluu jäseniä ainoastaan vaille viisi tuhatta. Kun minua kuulemassa kävi 45,000, niin tuossa summassa oli siis 40,000 järjestöme ulkopuolelta. Olkoon tässä esimerkkinä mainittu Butte, Montanan valtiossa. Siellä kolehtini tuotti kokonaista \$48.00. Tämän paikkakunnan osasto maksoi ainoastaan \$25.00 puolueelle. Mainitusta kolehdista jäi siis \$23.00 voittona osastolle. Minä uskallan olla sitä mieltä, että meidän järjestöme kannattaisi pitää vakituisesti toimessa vaikka 25 puhujaa. Mutta luonnollisesti niiden tulisi olla kunnollisia, tarkoitettuja tuloksia aikaan saavia.

Organiseerausmatkani päättyi joulukuun 18 päivänä vuonna 1907 Fort Braggissa, Californiassa.

Lännen Luentokurssit ja muuttoni Fort Braggista Fitchburgiin

Joulukuun 18 päivästä helmikuun 20 päivään keskelein Fort Braggissa, pitäen sillä ajalla kaksi

viikkoa kestävät paikallisluentokurssit. Lopun ajasta käytin maatyöhön kotonani.

Sitten sain kutsun opettajaksi Seattlen kursseille. Niistä kursseista ei ole paljo kertomista, mainitsenhan vaan, että siellä ruvettiin tinkimään siitä, että me vaadeimme yhtä paljo palkkaa kuin minä olin saanut ollessani organiseeraajana ja yleensä silloin kun olin tehnyt ammattityötäni. Meitä luennoitsijoita haukkui kokouksissa jokainen niin paljo kuin suinkin vaan ilkesi.

Seattlesta siirryimme Butteen kursseja pitämään. Siellä teimme palkkasopimuksen etukäteen, joten siellä ei tullut mitään selkkauksia palkoistamme jälestäpäin.

Kurssit oli kerinnyt olla jo yhdeksän päivää, kun sitten sunnuntaina huhtikuun 7 päivänä sain sähkösanoman Fort Braggista, jonka sisältö oli seuraava: "Vaimosi sairastunut hengenvaarallisesti. Tule heti kotiisi!"

Se ei ollut hauska uutinen. Olin muuten tiennyt odotella jotain sellaista, sillä vaimoni oli huonossa terveydentilassa jo kotoa lähtiessäni. Pitkä matka siis edessäni ja — rahaa taskussani ainoastaan \$4.00. Jo samana päivänä piti päästä lähtemään. "Ei siis muuta kuin pistä sormi suuhusi", kuten sananlasku sanoo. "Myy talosi saadaksesi rahaa, päästäksesi matkalle", oli ainoa vastaus minkä ymmärryksenä silloin saattoi keksiä edessäni clevaan kysymykseen. Sinä iltana oli ohjelmakokous, jossa minunkin olisi pitänyt puhua. Mutta

minä en silloin voinut puhua, kohtaloni oli iskenyt ajatukseni juoksun niin lamaan. Vaan Mooses Hahl puhui, ja hän esitti kolehdin matkani avustukseksi. Se koottiin ja tuotti se \$23.00. Olkoon sanottu, että kiittämättömyys on aina hyvän palkka. Niin kävi minunkin suhteen, sillä eihän tuo \$23 riittänyt ostettavanani olevaan pilettiin, joka maksoi \$55.00. Ja kun vielä sitte syytettiin minua puolueen kiskomisesta!

Seuraavana aamuna, maanantaina, klo 2,45, lähdin Buttesta. Kotiini Fort Braggiin pääsin saman viikon torstaina. Vaimoni tauti oli saanut käänteeseen parempaan päin. Vaan oli vähä toivoa hänen kokonaan parantumisesta täällä, jossa maanjärjestys oli hänet sairaloiseksi säikäyttänyt.

Ei siis muuta kuin lähde kulettamaan häntä pois siltä paikkakunnalta ja siitä ilmanalasta. Mutta kuinka tehdä se, kun ei ole rahaa. Taasen kamala kysymys edessäni. Olin kyllä saanut \$300 käsirahaa talostani, vaan kun olin maksanut kyytini Buttesta Fort Braggiin ja sairaudesta johtuneet menot, niin ei ollut jällellä enempää kuin \$20.

Huhtikuun 20 päivänä jätimme Fort Braggin. San Franciscossa vaimoni sairastui uudelleen, että oli mahdotonta jatkaa matkaamme. Sentähden viivyimme kolme viikkoa "Friskossa" ja Berkeleyssä yhteensä, jolla ajalla minä pidin kummassakin näissä paikoissa viikon kestävätkä luentokurssit. Sen kolmen viikon kuluttua oli vaimoni niin paljon tointunut, että voitiin taasen jatkaa matkaa eteenpäin.

Astoriassa saimme tohtori Heikki Koljosen apua, joka teki mahdolliseksi lähtemisemme sieltä. Tällä matkallamme pidin minä kaikkiaan neljät luentokurssit, nimittäin San Franciscossa, Berkeleyssä, Astoriassa ja Red Lodgessa. Kannatukseni hankein enimmäkseen sisäänpääsymaksuilla.

Niin raahasin minä perhe-“laumani” äärimäisestä lännestä äärimäiseen itään. Olin aikonut painaltaa aina Suomeen saakka vaan tännepä pähkäännyin varojen puutteessa. Ja täällä sitä nyt sitten ollaan.

Täällä ollessani olen toiminut “oman lehmän ojasta auttamiseksi”, nimittäin “Raivaajan”, kolmen kuukauden ajan, jolla ajalla hankein Raivaajalle osakkeilla \$500 ja tämän lisäksi tilauksia ja vapaita kolehteja puhtaaksi voitoksi.

Loppukatsaus

Nostaessani nyt päätäni katsellakseni kymmenvuotista menneisyyttä Rockportin ensimmäisestä Amerikan suomalaisten sosialistisesta kokouksesta aina tähän päivään asti, näen kansallisuutemme täällä astuneen pitkiä askeleita sosialistisessa kehityksessä, jopa paljo pitempiä kuin muut kansallisuudet tällä mantereella. Tällaista kulkua kymmenen vuotta sitten, mainitussa Rockportin kokouksessa ja sitten marraskuun 25 päivänä Brooklynissä en

voinut toivoa. Meillä on nyt puolitoista sataa sos. osastoa ja niissä yhteensä viiteen tuhanteen jäseniä ja arvaamaton määrää järjestöömme kuulumattomia aatteemme kannattajia. Niin myös on meillä satakunta omaa taloa ja neljä omaa sanomalehteä, joista yksi Canadassa ilmestyvä. Nämä jo puhuvat rohkeaa ja varmaa kieltä edistykseltämme. Mutta on meillä vielä muutakin: Meillä on useita kelpo puhujia. Joitain kirjailijataimiakin on kohonnut keskuudestamme. Niinikään laulun ja soitannon aloilla on edistytty. Erittäin huomattava on myös näyttelytaiteen harrastus ja kehitys sillä alalla keskuudessamme. Näyttelyt ovat tulleet pääkeinoiksemme varojen hankkimisessa puolueemme tarpeisiin. On harrastettu myöskin voimistelua ja urheilua. Monta voimisteluseuraa on meillä olemassa. Näin meillä on. Ja minä uskallan toivoa yhä jatkuvaa elistystä näillä kaikilla aloilla. Jään siis toivomaan yhtä paljoa ja enempiäkin ensimmäiseltä kymmenen vuoden ajalta kuin kuluneella saman pituisella ajajlla olemme saavuttaneet, ollen tyytyväinen siitä, että olen itsekin ollut jotain tekemässä tämän kehityskannan saavuttamiseksi.

Fitchburg, Mass., Huhtik. 10 päivänä v. 1909.

